

ELEMENTE PENTRU O METODOLOGIE DE CERCETARE PRIVIND PARCURSUL PROFESIONAL AL ABSOLVENȚILOR UNIVERSITĂȚILOR DIN ROMÂNIA

INTRODUCERE

Documentul este elaborat în cadrul proiectului **Politici bazate pe evidențe și impactul asupra pieței forței de muncă**, activitatea A5. *Dezvoltarea unui sistem informatic pentru întărirea relației universităților cu studenții și absolvenții și pentru sprijinirea corelării ofertei educaționale cu cerințele pieței muncii*. Reprezintă livrabilul subactivității 5.1. *Stabilirea metodologiilor și a instrumentelor care se vor dezvolta pentru consultarea studenților și a absolvenților, precum și a modalităților de interacțiune cu aceștia*, și anume „1 document de prezentare a metodologiilor și instrumentelor pentru consultarea studenților și absolvenților (răspunde OS4)”.

În cadrul acestei analize, sunt identificate o serie de instrumente utilizate de universități/alte instituții pentru consultarea studenților și sunt integrate rezultatele din cadrul unor proiecte anterioare de la nivel național și internațional (chestionare, metodologii de aplicare studii de monitorizare, aplicații pentru contactare și pentru realizare de analiză a datelor etc.).

Documentul are următoarea structură:

- prezentarea grilei de analiză a practicilor existente (a. metodologia utilizată în studiile inventariate; b. dimensiunile investigate / analizate; c. tipul și nivelul de analiză a datelor colectate; d. concluziile obținute și utilizarea acestora);
- analiza unor sisteme de monitorizare a absolvenților de învățământ superior în vederea determinării parcursului profesional al acestora; studiile de caz selectate, relevante pentru proiectul de față, sunt: a. „Destinations of Leavers from Higher Education” realizat anual de HESA (Agenția pentru Statistica Învățământului Superior), Marea Britanie; b. studiul privind ratele de inserție profesională ale licențiaților din învățământul universitar realizat de către Ministerul Educației, al Învățământului Superior și al Cercetării din Franța; c. „Proiectul de cooperare pentru studierea absolvenților” (KOAB) al Centrului Internațional pentru Cercetarea din domeniul Învățământului Superior (INCHER) de la Universitatea din Kassel, Germania; d. studiul *Trackit* realizat de Asociația Europeană a Universităților; e. experiențe din state est europene;
- analiza unor studii efectuate în România privind absolvenții învățământului universitar și integrarea acestora pe piața muncii: a. studiul național de

monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților din învățământul superior – „Absolvenții și Piața Muncii”; b. proiectul „Adaptarea activă a educației universitare la cerințele pieței muncii”; c. Barometrul Calității Învățământului Superior din România (2010-2011) elaborat în cadrul proiectului „Asigurarea calității în învățământul superior din România în context European. Dezvoltarea managementului calității academice la nivel de sistem și instituțional – ACADEMIS”; d. studiul „Sociolog pe piața muncii”; e. proiectul DOCIS; f. diferite inițiativă ale universităților;

- concluzii și propuneri: (1) problema inserției profesionale a absolvenților ocupă un loc important pe agenda politicilor în domeniul educației universitare; (2) preocupările universităților sau ale guvernelor (cazurile analizate) s-au concretizat într-o serie de studii care nu sunt încă folosite în mod explicit drept suport pentru implementarea unor politici educaționale țintite în acest domeniu; (3) există, în studiile respective, o serie de elemente comune/similare (modalitatea de culegere a datelor, structura chestionarelor, dimensiunea longitudinală etc.), acestea fiind analizate comparativ în studiul de față, conform grilei prezentate în secțiunea 1, cu scopul de a identifica aspectele validate în cercetări anterioare și care ar putea fi replicate, pe bază sistemică, la nivel național, în cadrul actualului proiect; (4) continuarea studiului *Absolvent și piața muncii* necesită o completare a analizei teoretice cu o analiză metodologică mai amănunțită a răspunsurilor generate de fiecare item al chestionarului în parte, situație ce ar facilita formularea de recomandări cu privire la designul cercetării pe care ne-o propunem, structura chestionarului, dimensiunile și itemii ce vor fi incluși în cercetare.

1. GRILA DE ANALIZĂ A PRACTICILOR EXISTENTE

1.1 Analiza metodelor utilizate pentru identificarea și studiul parcursului profesional al absolvenților

Metodologia utilizată în vederea identificării parcursului profesional al absolvenților învățământului universitar este primul element prezentat în analiză. Am urmărit în ce măsură tehnicile și instrumentele utilizate în diferite cazuri particulare au elemente comune și, de asemenea, în ce măsură elementele cantitative sunt sau nu îmbinate cu cele calitative.

1.2 Dimensiunile investigate / analizate

Structura și dimensiunile investigate prin intermediul metodelor de cercetare reprezintă un al doilea element al analizei care este menționat. Am urmărit în principal identificarea acelor elemente comune, transnaționale, urmărite în majoritatea studiilor și rapoartelor analizate. Considerăm importantă diferențierea componentelor care țin de opinii, păreri, cu alte cuvinte subiective de componentele obiective ce țin de date demografice, independente. Este foarte importantă separarea nivelului personal, individual, legat de percepțiile subiective cu privire la parcursul educațional și cel profesional, de datele descriptive privind destinația și parcursul profesional al absolvenților de învățământ superior.

1.3 Tipul și nivelul de analiză a datelor colectate

Prezentarea și analiza datelor colectate reprezintă un al treilea element vizat de prezentul studiu. Întrucât analiza poate varia de la simpla descriere a elementelor observate și înregistrate, la analize complexe care vizează relații cauzale sau efecte ale diferitelor dimensiuni studiate asupra comportamentelor individuale. În vederea identificării utilității și a utilizării studiilor realizate, considerăm că nivelul de analiză este deosebit de important, determinant în ceea ce privește impactul asupra politicilor în domeniul pieței muncii și al învățământului universitar.

1.4 Concluziile obținute și utilizarea acestora

În măsura în care a fost posibil am încercat, în cele din urmă, să determinăm finalitatea studiilor inventariate și analizate. Am avut în vedere aici diferențierea între nivelul academic/științific, cel de informare pentru procesul politicilor publice și nivelul de informare generală, a publicului. Cele trei niveluri presupun evidențierea unor elemente variate și mai ales prezentarea lor diferențiată. De asemenea, analiza aceasta este interesantă pentru a determina cui servesc în primul rând acest tip de studii/analize, pentru a putea estima impactul acestora și relevanța lor. În vederea proiectării unei metodologii de analiză a parcursului profesional al absolvenților de învățământ universitar, acest element este deosebit de important, fiind determinat al nivelului de complexitate al instrumentelor utilizate.

2. CARACTERISTICI COMUNE ALE STUDIILOR EFECTUATE ÎN ALTE STATE EUROPENE PRIVIND SITUAȚIA ABSOLVENȚILOR ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR

Statele europene au dezvoltat, aproape toate, diferite sisteme de monitorizare a absolvenților de învățământ superior în vederea determinării parcursului profesional al acestora, după absolvirea unui program de studii de nivel universitar. De aceea, în cele ce urmează ne vom referi pe scurt doar la câteva studii de caz pe care le considerăm relevante, criteriul principal pentru selectarea cazurilor fiind longevitatea studiului mai mare de cinci ani.

2.1 HESA - DLHE

Studiul "Destinations of Leavers from Higher Education" (*Destinația celor care pleacă din sistemul de învățământ superior*) realizat anual de HESA (Agenția pentru Statistica Învățământului Superior), reprezintă principala sursă de informații privind absolvenții de învățământ superior din Marea Britanie. Prima cohortă pentru care s-au strâns date a fost cea din anul universitar 1994/1995, apoi colectarea datelor despre absolvenți s-a realizat anual, pe baza unui chestionar unic, creat de HESA și administrat de către universități. Analiza folosește o metodologie de colectare a datelor cantitativă și exhaustivă, vizând toți absolvenții de învățământ superior, aflați la prima lor absolvire, indiferent de programul de studii sau ciclul de studii absolvit. Absolvenții sunt chestionați la 6 luni de la absolvirea programului de studii, pentru a afla principala lor destinație pe piața muncii (sau în afara acesteia).

Datele colectate vizează următoarele categorii de informații cu privire la absolvenți: date demografice (vârstă, gen etc.), statutul ocupațional, aprecierea subiectivă a experienței educaționale pe parcursul programului de studii absolvit, precum și o secțiune specială adresată persoanelor care, după absolvirea unui program de studii de nivel universitar, aleg să devină cadre didactice în sistemul educațional britanic. Întrebările folosite în chestionar sunt, de regulă, variabile măsurate pe scale discrete. Chestionarul include astfel atât informații obiective, independente, legate de locul de muncă, localizarea geografică a locului de muncă găsit, flexibilitatea ocupațională și altele, precum și aprecieri subiective legate de nivelul de mulțumire cu privire la locul de muncă deținut sau relevanța programului de studii urmat pentru activitățile ulterioare.

Rezultatele studiului sunt prezentate și publicate online, sub forma unor tabele care permit identificarea principalelor destinații ale absolvenților de învățământ universitar. Acestea sunt grupate în funcție de forma de angajare (cu normă de lucru întreagă sau parțială), de statutul ocupațional (angajat sau șomaj), de decizia de continuare a parcursului educațional (sau o combinație între continuarea parcursului educațional și angajare). Răspunsurile sunt defalcate în funcție de o serie de variabile independente, precum genul și nivelul programului de studii absolvit. Sunt de asemenea oferite informații în funcție de nivelul

de calificare, domeniul de studii absolvit sau domeniul de activitate în care absolvenții ocupă un loc de muncă în prezent.

Concluziile și datele obținute în urma studiului sunt utilizate de HESA pentru realizarea anuală a raportului privind destinația absolvenților de învățământ superior. Acest raport prezintă comparativ date la nivel de domenii de studii privind ratele de angajabilitate ale absolvenților, precum și date privind alte tipuri de activități (continuarea studiilor, inițiative pe cont propriu de derulare a unei afaceri etc.). Sunt prezentate comparativ date atât la nivel global, pentru Marea Britanie, cât și separat pe regiuni administrative/geografice (Anglia, Țara Galilor, Scoția și Irlanda de Nord). Nu sunt prezentate date separate pentru universități, acest studiu neavând ca obiectiv realizarea unei comparații între acestea, ci mai degrabă o viziune de ansamblu privind absolvenții de învățământ superior, în funcție de domenii de studii și statut ocupațional. Datele sunt folosite și de alte instituții care reglementează funcționarea sistemului britanic de învățământ superior, precum Consiliul de Finanțare a Învățământului Superior (HEFCE) sau altele. De regulă însă, aceste date sunt folosite concomitent cu rezultatele altor anchete și studii realizate asupra sistemului de învățământ superior, cu alte cuvinte reprezintă una dintre multiplele surse de informații cu privire la activitatea universităților și, în acest caz, cu privire la rezultatele și efectele activităților specifice ale universităților.

2.2 Ministerul Învățământului Superior și al Cercetării din Franța - Rata inserției profesionale a licențiaților

Ministerul Educației, al Învățământului Superior și al Cercetării din Franța realizează, pentru al patrulea an la rând, studiul privind ratele de inserție profesională ale licențiaților din învățământul universitar. Metodologia studiului prevede chestionarea la 30 de luni după absolvire a persoanelor care au obținut o diplomă de nivel universitar. Această particularitate metodologică pare să sacrifice rapiditatea obținerii informațiilor cu privire la absolvenți (datele publicate în anul 2013, spre exemplu, sunt valabile pentru promoția 2010) în favoarea unei mai fidele urmăririi a parcursului profesional al absolvenților. Datorită duratei mai lungi de timp de la absolvire pot fi surprinse, chiar și cu o metodologie cantitativă, elemente privind parcursul profesional al absolvenților, precum și alte aspecte privind evoluția lor personală. O altă particularitate a studiului este aceea că acesta nu vizează toți absolvenții licențiați ai universităților. Datorită particularității sistemului de certificare existent în Franța legată de caracterul diferit al diplomelor de absolvire pe care universitățile le pot emite, studiul vizează doar absolvenții acelor rute educaționale ce pot fi generic denumite "profesionale". Aceste rute educaționale vizează pregătirea studenților pentru ocuparea, după absolvire, a unui loc de muncă, într-un domeniu bine definit, spre deosebire de ruta "academică" care nu are o astfel de finalitate, ci mai degrabă o pregătire științifică teoretică solidă, continuată de un parcurs educațional și de cercetare mai îndelungat. Astfel, studiul realizat de Ministerul

Educației din Franța este limitat la populația absolvenților care au obținut fie o diplomă de licență universitară de tip tehnologic (D.U.T - în limba franceză), fie o diplomă de licență profesională, sau una de masterat. În cele din urmă, descrierea metodologiei studiului precizează o altă particularitate interesantă a acestuia: absolvenții de învățământ superior investigați trebuie să dețină deja un loc de muncă stabil sau, cu alte cuvinte, să fie bine integrați pe piața muncii. Potrivit datelor oficiale prezentate pe site-ul Ministerului¹ francez, aceste limitări metodologice fac ca studiul să cuprindă aproximativ 12% din totalul diplomelor tip D.U.T emise, 57% în cazul celor de licență profesională, respectiv 39% în cazul celor de masterat.

Specializările ai căror absolvenți sunt avuți în vedere fac parte, dar nu acoperă în totalitate, următoarele domenii de studii²: drept/economie/gestiune; limbi/litere/arte; științe umaniste și sociale; științe/tehnologii/sănătate. Datele colectate sunt agregate în șase indicatori, care la rândul lor sunt prezentați ulterior pentru fiecare universitate ai căror absolvenți au participat la studiu în parte. Cei șase indicatori calculați sunt: *rata de inserție profesională; tipul locului de muncă conform cadrului național sau profesiilor intermediare; rata angajărilor stabile; rata angajărilor cu normă întreagă; salariul net anual median al angajaților cu normă întreagă; și salariul brut anual estimat pe baza salariului median.*

Datele prezentate public sunt grupate în trei categorii de tabele: cele referitoare la domeniile de studii ai căror absolvenți au fost investigați, cele referitoare la universitățile ai căror absolvenți au răspuns la chestionar și cele cumulate la nivel național. Astfel, datele publice permit realizarea de comparații între domenii de studii și universități atât la nivel național, cât și în interiorul categoriilor (adică comparații între absolvenți pe domenii de studii în cadrul unei universități sau, invers, comparații între absolvenții universităților din Franța în cadrul unui domeniu de studii). Comparațiile sunt posibile doar pe baza valorilor calculate pentru cei șase indicatori amintiți și nu pot fi realizate alte analize, pe baza unor alte variabile independente. Nivelul de analiză este unul relativ general și urmărește longitudinal evoluția unor indicatori generici, care pot avea însă și alte influențe care nu sunt luate în calcul de anchetă (cum este cazul salariului net sau brut estimat). Pe de altă parte, fidelitatea datelor prezentate este una relativ mare, cel puțin în cazul ratelor de răspuns ridicate (ratele de răspuns variază între universități de la 9% la 97%, însă nu sunt luate în considerare universitățile care au rate de răspuns sub 50%).

Rezultatele anchetei sunt prezentate anual de Minister și sunt folosite în elaborarea strategiilor naționale și a politicilor publice în domeniul orientării profesionale.

¹ Pentru detalii vezi <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/pid24624/taux-d-insertion-professionnelle-des-diplomes-de-l-universite.html>

² Pentru lista completă a specializărilor avute în vedere precum și nota metodologică în original în limba franceză vezi: [http://cache.media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/enquete_2013_\(diplomes_2010\)/04/2/Note_de_methodologieenquete2010_287042.pdf](http://cache.media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/enquete_2013_(diplomes_2010)/04/2/Note_de_methodologieenquete2010_287042.pdf)

2.3 INCHER - KOAB, Germania

„Proiectul de cooperare pentru studierea absolvenților” (KOAB) reprezintă una dintre activitățile de bază ale Centrului Internațional pentru Cercetarea din domeniul Învățământului Superior (INCHER) de la Universitatea din Kassel. Acest proiect reprezintă o activitate continuă, începând din anul 2007, prima cohortă analizată fiind cea a absolvenților din anul 2007, din 47 de universități din Germania, adică o populație de aproximativ 86.000 de persoane. Este interesant faptul că acest studiu se realizează prin participarea voluntară a universităților, rolul INCHER fiind unul de consultant metodologic și științific și organizator al activităților proiectului. Universitățile au însă libertatea și posibilitatea de a-și administra propria cercetare, de a-și crea propriul chestionar pentru investigarea parcursului absolvenților după finalizarea programului de studii. Cu alte cuvinte, studiul, deși bazat pe o metodologie și instrumente unitare, are un mare grad de flexibilitate a rezultatelor.

Metodologia KOAB este interesantă pentru că presupune investigarea longitudinală a cohortelor de absolvenți. Astfel, o cohortă este chestionată pentru prima oară la 18 luni de la absolvire și este pentru a doua oară investigată la 54 de luni după absolvire. Această metodă de analiză permite colectarea unor informații în două momente de timp diferite cu privire la parcursul profesional al absolvenților. Din acest punct de vedere, metodologia folosită în cadrul KOAB reprezintă un fel de sinteză a celor menționate anterior, datorită faptului că permite realizarea unor analize în momente de timp diferite față de momentul absolvirii.

Metodologia de cercetare prevede utilizarea mai multor chestionare adresate absolvenților. Chestionarul general este aplicat tuturor absolvenților din cohortă și, suplimentar, absolvenții anumitor domenii de studii sunt solicitați să completeze un alt chestionar personalizat. Aceste chestionare au fost dezvoltate de universități, pe baza nevoilor proprii de informare cu privire la parcursul profesional al absolvenților dintr-un anumit domeniu de studii. Chestionarul este unul exhaustiv, conținând peste 200 de itemi și colectează atât informații obiective cu privire la parcursul profesional de după momentul absolvirii, cât și informații subiective, privind percepțiile respondenților cu privire la calitatea programului de studii urmat, mulțumirea legată de locul de muncă actual, relevanța studiilor urmate și altele asemenea.

Rezultatele cercetării nu sunt disponibile public, însă ele sunt prezentate cel mai des sub forma unor lucrări (studii, articole, cărți) științifice prezentate la conferințe academice. Cu alte cuvinte, rezultatele studiului nu devin în mod direct o sursă de informare pentru decidenții politici, ci sunt mai degrabă considerate produse științifice, academice.

2.4 EUA - TRACKIT

Studiul *Trackit*³ realizat de Asociația Europeană a Universităților (EUA), nu este o cercetare care să vizeze în mod direct colectarea de informații despre absolvenții programelor de studii de nivel universitar. Studiul reprezintă de fapt o meta-analiză a metodelor prin care universitățile sau ministerele urmăresc parcursul profesional al absolvenților de învățământ superior în statele membre ale Uniunii Europene. Chiar dacă acest studiu nu vizează în mod direct problematica acestui raport, considerăm că trebuie menționat aici, datorită faptului că este singura încercare de inventariere exhaustivă a metodelor și instrumentelor utilizate în vederea colectării de date cu privire la destinația absolvenților și integrarea acestora pe piața muncii sau încadrarea acestora în alte tipuri de activități, după finalizarea programelor de studii universitare.

În cele ce urmează, vom prezenta pe scurt câteva dintre concluziile cele mai importante ale acestui studiu. Un prim aspect util pentru analiza de față este legat de inventarierea metodelor de urmărire a parcursului profesional al absolvenților. Potrivit studiului *Trackit* pot fi identificate câteva astfel de metode:

- Principala resursă utilizată în majoritatea statelor analizate este reprezentată de informațiile administrative, foarte utile în urmărirea parcursului educațional al studenților, dar folosite mai rar în cazul absolvenților. Pentru urmărirea absolvenților sunt preferate sondajele, de regulă, probabil datorită absenței unui sistem administrativ de înregistrare a datelor cu privire la absolvenți;
- Unele state folosesc o abordare *centralizată* pentru urmărirea parcursului și a carierei studenților, folosind datele administrative avute la dispoziție. De regulă, universitățile colectează date cu privire la studenți (de obicei sunt obligate să facă acest lucru), apoi le raportează către o bază de date centralizată la nivel național;
- A fost observat de asemenea faptul că de regulă urmărirea carierei studenților este suplimentată prin utilizarea unor cercetări calitative și cantitative, care au ca obiectiv înregistrarea percepțiilor studenților. Există totuși câteva cazuri în Europa în care, tehnic, acest demers de cercetare poate fi realizat prin intermediul bazelor de date administrative, care integrează informații cu privire la studenți, asistență socială, evidența populației, informații privind piața forței de muncă și chiar date privind parcursul școlar al persoanelor;
- Unele țări explorează abordări "cooperative" în care universități individuale participă într-un proces coordonat și centralizat, sub forma unei *rețele* de universități coordonate la nivel național de o organizație. Acest este cazul Germaniei, descris în detaliu mai sus;

³ Textul complet al Raportului poate fi consultat la adresa http://www.eua.be/libraries/publications_homepage_list/eua_trackit_web.sflb.ashx

- Unele universități aleg să deruleze activități de cercetare complementare celor de urmărire administrativă a carierei absolvenților. Aceste folosesc de regulă metode calitative, cum ar fi interviurile sau focus grupurile. În aceste cazuri se constată faptul că dezvoltarea unor organizații de absolvenți la nivelul universităților pot fi un factor benefic pentru procesul de urmărire al absolvenților.

Un alt aspect pe care îl sintetizează studiul *Trackit* și este interesant pentru prezentul raport este legat de utilitatea și impactul analizelor efectuate pe baza datelor colectate. Rezultatele studiului arată că de regulă acest tip de analize sunt utilizate în strânsă legătură cu informațiile colectate și analizate prin intermediul sistemelor (interne și externe) de asigurare a calității. Potrivit concluziilor studiului *Trackit* realizat de EUA, rezultatele acestor studii și analize sunt de regulă folosite pentru îmbunătățirea programelor de studii, în special în ceea ce privește conținutul acestora. Uneori rezultatele sunt folosite pentru realizarea de comparații interinstituționale, de tip benchmarking. Ceea ce este destul de interesant și trebuie amintit aici la final este faptul că rezultatele acestor analize se reflectă, sau sunt foarte rar utilizate, la nivel național pentru elaborarea de politici publice sau strategii care să faciliteze tranziția de la educație la viața profesională, spre exemplu. Ceea ce raportul constată, oarecum în mod indirect, este utilizarea acestor studii doar intern, la nivelul universităților, sau în relațiile instituționale dintre acestea, în ciuda faptului că resursele implicate în procesul de realizare a acestor studii, considerabile, provin cel mai adesea din surse publice.

2.5 Statele din centrul și estul Europei.

Potrivit informațiilor sintetizate în raportul *Trackit* realizat de EUA și citat anterior, statele din centrul și estul Europei, precum Ungaria, Cehia, Bulgaria sau Polonia, au început să își dezvolte sisteme proprii, la nivel național, de evaluare a parcursului profesional al absolvenților. Nu există însă elemente unitare care pot fi evidențiate, fiecare caz în parte având propriile caracteristici.

Spre exemplu, Polonia, nu are un sistem specific de urmărire a parcursului studenților după absolvire. Informațiile privind absolvenții de învățământ superior și parcursul profesional al acestora poate fi urmărit doar prin intermediul cercetărilor statistice la nivel național care vizează în general piața forței de muncă. Potrivit practicilor și normelor statistice europene, convenite cu Eurostat, Polonia realizează periodic studiul privind situația forței de muncă (similar studiului AMIGO realizat în România de Institutul Național de Statistică). Prin intermediul acestui studiu pot fi identificate date socio-demografice privind nivelul de educație și de ocupare al persoanelor și pot fi extrase informații generale specifice privind absolvenții de învățământ superior. O altă similitudine cu situația existentă în prezent în România, este prevederea legală, în vigoare din anul 2011, ca universitățile din Polonia să își dezvolte sisteme interne proprii de urmărire a parcursului profesional al absolvenților. Aceste sisteme

urmează să fie evaluate în cadrul procesului de asigurare externă a calității. În acest moment însă nu există informații oficiale disponibile privind gradul de realizare și implementare ale acestei prevederi legale și nici studii sau rapoarte cu accent pe situația absolvenților de învățământ superior din Polonia.

În cazul Bulgariei, situația este întrucâtva similară celei din Polonia, în sensul că nu există un sistem implementat la nivel național de urmărire a parcursului profesional al absolvenților de învățământ superior. Cu toate acestea, universitățile trebuie să dețină sisteme interne proprii de monitorizare a absolvenților, potrivit prevederilor legale. În cadrul unui proiect privind clasificarea universităților din Bulgaria (detalii privind proiectul pot fi accesate la adresa: <http://rsvu.mon.bg/>) au fost evaluate sistemele interne de monitorizare a absolvenților utilizate de universități. În urma evaluărilor succesive efectuate în vederea clasificării universităților din Bulgaria (în anii 2010 și 2012), s-a constatat existența sistemelor interne de monitorizare a absolvenților, însă eficiența și calitatea datelor obținute este descrisă ca fiind „variabilă”.

Ungaria și Cehia dețin, prin comparație cu Polonia și Bulgaria, sisteme la nivel național, avansate și centrate pe monitorizarea absolvenților de învățământ superior. Cehia deține două surse de informații privind acest subiect: unul este registrul matricol unic al studenților înmatriculați în universitățile din această țară, care permite, pe baza datelor administrative monitorizarea parcursului educațional, al gradului de absolvire sau al abandonului educațional, însă nu conține informații privind angajarea absolvenților. O a doua sursă importantă de informații este Centrul pentru Politici Educaționale, de la Universitatea Carol din Praga. Centrul derulează proiecte care au ca obiectiv principal colectarea de date, analiza și raportarea acestora, cu privire la integrarea pe piața muncii a absolvenților. Aceste activități sunt realizate de regulă prin intermediul unor sondaje periodice, ce folosesc chestionare online, adresate absolvenților. Ministerul Educației finanțează acest tip de proiecte, fie din surse proprii, fie, recent, prin utilizarea fondurilor structurale europene și este principalul beneficiar al rezultatelor studiilor.

Ungaria a înființat o linie dedicată de finanțare pentru Programul de Monitorizare a Carierei absolvenților de învățământ superior care face parte din sistemul de finanțare prin fonduri structurale nerambursabile asigurat de Uniunea Europeană. În cadrul acestui Program, universitățile raportează la nivel central datele colectate de la absolvenți prin intermediul unor chestionare online, chestionare care sunt personalizate de fiecare universitate în parte în funcție de nevoile specifice. Metodologia folosită în cadrul Programului la nivel național în vederea monitorizării absolvenților este întrucâtva similară cu cea existentă în cazul Germaniei, descris anterior. Programul este coordonat la nivel național de o Agenție a Ministerului Educației din Ungaria, care stabilește structura metodologiei și a instrumentelor (chestionare de regulă) folosite pentru colectarea datelor la nivel național; de asemenea, această Agenție urmărește aplicarea și raportarea regulată de către universități a

datelor colectate, întreține și asigură funcționarea bazelor de date și elaborează periodic studii la nivel național privind situația absolvenților de învățământ superior. Universitățile participă la proiect și au libertatea de a adăuga itemi personalizați în chestionarele elaborate, în funcție de nevoile specifice și de a elabora propriile studii și analize, în funcție de datele colectate și nevoile de informare proprii. Putem descrie acest tip de metodologie ca fiind una centralizată la nivel macro cu o relativă flexibilitate individuală care permite universităților să folosească datele colectate în vederea atingerii propriilor obiective de politici educaționale. Datele colectate în cadrul acestui Program exced subiectul specific al absolvenților și pot fi considerate exhaustive în ceea ce privește parcursul educațional al persoanelor, în cadrul programului fiind colectate la nivel național și date privind parcursul educațional anterior înmatriculării într-o universitate precum și informații privind percepțiile subiective ale studenților și absolvenților legate de experiențele lor educaționale. Programul la nivel național include și o componentă de introducere în bazele de date ale informațiilor ce pot fi recuperate și sistematizate anterior anului de debut al acestuia (2009), urmărind în acest fel obiectivul de consolidare a unei baze de date comprehensive privind parcursul educațional, integrarea pe piața muncii, monitorizarea carierei angajaților precum și informații privind evaluarea personală a legăturii dintre educație, competențe și locul de muncă.

3. CARACTERISTICI ALE STUDIILOR EFECTUATE ÎN ROMÂNIA PRIVIND ABSOLVENȚII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR ȘI INTEGRAREA ACESTORA PE PIAȚA MUNCII

3.1 Absolvenți și piața muncii

Analiza metodologiilor utilizate pentru identificarea și studierea parcursului profesional al absolvenților

Studiul național de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților din învățământul superior - *Absolvenții și Piața Muncii* (APM) - a urmărit analiza detaliată a traseelor profesionale sau academice din primii ani după absolvirea unei instituții de învățământ superior din România. Studiul a fost realizat în cadrul unui proiect cofinanțat de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013 și implementat de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării în parteneriat cu Centrul Internațional pentru Cercetare în Învățământul Superior (INCHER), Universitatea din Kassel, Germania. Proiectul a beneficiat și de rezultatele programului Phare TVET-RO 2005, prin care au fost elaborate metodologii și instrumente de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților de învățământ superior, rezultate recomandate de MECT în metodologia-cadru aprobată prin ordin de ministru (nr.6012/21 noiembrie 2008).

Obiectivul general al proiectului a fost consolidarea rolului universităților în evaluarea modului în care cunoștințele, competențele și abilitățile dobândite sunt suficiente pentru a permite absolvenților de învățământ superior să se angajeze pe piața muncii sau să-și continue studiile. În acest sens, proiectul a urmărit asigurarea tuturor premiselor necesare pentru crearea unei rețele de universități care să realizeze anual, în colaborare, studii independente privind inserția absolvenților pe piața muncii, folosind instrumente și metodologii comune, rezultatele obținute putând fi astfel agregate și analizate și la nivel național.

Necesitatea dezvoltării proiectului a apărut în urma identificării la nivel național a unor disfuncționalități importante în mecanismele de corelare a sistemului educațional cu piața muncii:

- informații insuficiente cu privire la inserția absolvenților pe piața muncii;
- lipsa unor monitorizărilor pe termen lung a inserției sociale și profesionale a absolvenților;
- capacitate instituțională scăzută de a realiza periodic astfel de monitorizări;

- nivel redus de asistență acordat pentru implementarea strategiei naționale privind piața muncii;
- implicarea insuficientă a angajatorilor în probleme legate de educație;
- investiții reduse în resursa umană înalt calificată (absolvenți de studii superioare).

Proiectul și-a propus să realizeze o cercetare detaliată care să permită analiza rezultatelor sistemului de învățământ superior din România, atât centralizat, cât și pentru fiecare universitate (participantă) în parte, la un nivel suficient de detaliat pentru evaluarea programelor de studii. Pe termen lung, proiectul a urmărit să contribuie la dezvoltarea capacităților manageriale și a sistemelor de asigurare a calității în învățământul superior, prin derularea periodică studiilor de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților.

Beneficiind într-o primă etapă de o strânsă colaborare cu un grup de lucru de la INCHER Kassel coordonat de Harald Shomburg, cercetarea a fost puternic marcată de metodologia și instrumentele de lucru utilizate anterior de echipa germană pentru KOAB:

- realizarea studiului pe baza participării voluntare a universităților, prin crearea unor echipe instituționale având atribuții extinse și un grad de autonomie destul de ridicat, sincronizarea activităților fiind asigurată de echipa centrală a proiectului;
- investigarea longitudinală a cohortelor de absolvenți (la 1 an și la 5 ani de la absolvire, pentru această cercetare) realizată la nivelul întregii populații (eșantion determinat doar pe bază de disponibilitate);
- utilizarea unui chestionar exhaustiv, conținând atât informații obiective, referitoare la parcursul profesional, cât și informații subiective, privind percepțiile respondenților cu privire la calitatea și relevanța studiilor urmate.

Deși inițial proiectul prevedea desfășurarea cercetării pentru un grup pilot, format din 15-20 de universități, această abordare a fost extinsă, fiind invitate să participe la studiu toate universitățile din țară, atât cele finanțate de la bugetul de stat, cât și cele particulare. Din totalul celor 108 universități acreditate și autorizate în anul universitar 2009/2010 să funcționeze, aproximativ jumătate (55 de universități) au acceptat invitația. Din punct de vedere al tipului de finanțare, dar și al distribuției teritoriale a acestora, structura grupului de universități participante a avut un bun nivel de diversitate. La studiu au participat 14 instituții de învățământ superior particulare, 35 de universități finanțate din sume alocate de la bugetul Ministerului Educației Naționale și 6 instituții finanțate prin bugetul altor ministere. Toate regiunile de dezvoltare au fost bine reprezentate în cadrul studiului. În acest context, cercetarea poate fi considerată a fi primul exercițiu de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților din învățământul superior realizat la nivel național. Cu toate acestea, trebuie evidențiat faptul că două dintre cele mai importante instituții de învățământ superior din România, Universitatea Politehnică din București și Universitatea din București, nu au răspuns invitației de a participa la studiu. Din această cauză, rezultatele globale ale studiului

au fost perturbate la nivelul domeniilor de studii, cel economic fiind supradimensionat, ca urmare a influenței avute de participarea în proiect a Academiei de Studii Economice din București.

Populația vizată de cercetarea desfășurată a fost reprezentată de totalitatea absolvenților de studii universitare de lungă durată, respectiv de studii universitare de licență, din promoțiile 2005 și 2009 din cadrul instituțiilor de învățământ superior care au acceptat să participe în mod voluntar la studiu. Conform datelor furnizate de universități, populația vizată de studiu a fost formată din 210.621 de absolvenți, din care 73.110 din promoția 2005 și 143.234 din promoția 2009. Dintre aceștia, pentru aproximativ trei sferturi a fost identificată o adresă poștală sau de e-mail validă care să permită invitarea lor la studiu.

Contactarea absolvenților s-a realizat de la nivel instituțional, în mai multe runde, prin acțiuni sincronizate cu ajutorul unor recomandări elaborate de experții echipei centrale. În general, a fost transmisă o invitație de participare la studiu și câte trei mesaje de reamintire, pentru cei care nu au răspuns la mesajele anterioare. Asigurarea confidențialității răspunsurilor, dar și monitorizarea participanților, a fost asigurată prin acordarea unui cod unic de participare fiecărui absolvent. Invitațiile au fost transmise prin poșta clasică sau, după caz, prin cea electronică și chiar prin ambele variante, pentru cei care aveau amândouă datele de contact disponibile. În paralel, au fost utilizate și alte metode de contactare a absolvenților pentru a obține de la aceștia o adresă validă, între care cele mai importante au fost interviurile telefonice sau discuțiile directe în momentul ridicării diplomei de absolvire. În unele cazuri au fost implicate organizațiile studențești de tip Alumni sau au fost utilizate mediile de promovare scrise și online (articole în ziare, newsletter-uri, forum, rețele de socializare, site-urile universităților etc.), atât pentru a-i motiva pe absolvenții deja invitați să participe în proiect, cât și pentru a oferi absolvenților din grupul țintă, care nu au avut disponibilă o adresă validă pentru a fi invitați, posibilitatea de a contacta echipa instituțională a proiectului pentru a primi un cod de participare. Această mare varietate de metode, aplicate în mod relativ autonom de către echipele instituționale, a generat diferențierea semnificativă a procentelor de absolvenți invitați să participe la studiu, care au fost înregistrate la nivelul universităților. Calitatea bazelor de date conținând datele de contact ale foștilor studenți și gradul de implicare al echipelor instituționale au fost cele două elemente critice pentru obținerea unor valori ridicate pentru ratele de participare la studiu.

În urma primei cercetări realizate au fost colectate informații de la un număr total de 39.308 absolvenți, din care 10.535 pentru promoția 2005 (reprezentând 26,8% din numărul total de absolvenți participanți efectiv la studiu) și 28.773 pentru promoția 2009 (reprezentând 73,2% din numărul total de absolvenți participanți efectivi). La nivel național, gradul de acoperire a fost pentru promoția 2005, de 9,4% din numărul total de absolvenți, variind în funcție de distribuția teritorială între 6,8% în regiunea Sud și 12,2% în regiunea NE. Pentru

promoția 2009 gradul de acoperire a atins nivelul de 15%, înregistrându-se variații teritoriale între 6,8% în regiunea C și 30,3% în regiunea NE.

Dimensiunile investigate / analizate

Colaborarea cu grupul de lucru de la INCHER Kassel a avut un impact semnificativ și asupra tematicii cercetării, aceasta acoperind un spectru foarte larg de întrebări între care:

- Cum este realizată trecerea de la studiile universitare la activitatea profesională?
- Care sunt condițiile de angajare pentru absolvenții de învățământ superior (salariu, timp de lucru, tip de contract etc.)?
- Care sunt metodele de căutare a unui loc de muncă utilizate de absolvenții instituțiilor de învățământ superior din România?
- Care sunt competențele solicitate de angajatori la angajare?
- Cum își evaluează retrospectiv absolvenții studiile?
- Ce competențe au dobândit absolvenții pe parcursul traseului lor educațional și care sunt competențele solicitate la un an de la absolvire?

Dincolo de acestea, într-un plan mai general, cercetarea a urmărit și care este relația dintre relația dintre studii, oferta educațională și succesul profesional.

Pentru acoperirea întregii liste a întrebărilor de cercetare a fost utilizat pentru prima etapă a proiectului, ca instrument de măsurare, un chestionar extins, standardizat la nivelul tuturor universităților, dezvoltat de echipa centrală a proiectului în strânsă colaborare cu experții INCHER Kassel. Chestionarul de bază a fost construit pe structura celui utilizat în proiectul german KOAB, prin introducerea unor elemente selectate de partenerul german din cele utilizate pentru proiectele CHEERS și REFLEX, dar și prin adăugarea unor elemente specifice sistemului de învățământ românesc. Înainte de realizarea formatului de referință al chestionarului a fost organizat un seminar în care au fost consultați reprezentanți ai universităților participante, aceștia fiind invitați să propună elemente specifice pentru personalizarea variantei de bază. Având în vedere abordarea exhaustivă adoptată la elaborarea formatului de referință, propunerile au fost reduse la număr și nu au justificat realizarea unor variante individualizate. În final a fost luată decizia utilizării unui chestionar unic obținut prin adăugarea la varianta de bază a câtorva elemente specifice pentru domeniile psihologie și drept.

Înainte de finalizarea chestionarului echipa centrală a organizat o etapă de pretestare declarată a acestuia de către un grup de 17 absolvenți care au fost rugați să evalueze întrebările în funcție de propria înțelegere a conținutului lor. În cadrul unei sesiuni de lucru dedicate s-a discutat împreună cu întregul grup relevanța, formularea, dificultatea și ordinea întrebărilor, consistența „filtrelor” directe introduse în chestionar și percepția generală privind experiența de completare a chestionarului, inclusiv timpul necesar care a fost

cronometrat pentru fiecare participant în parte. În urma pretestării declarate au fost făcute ultimele modificări chestionarului (în format tipărit). Acesta avea 449 de variabile asociate unui număr 85 de întrebări, dar datorită metodei de filtrare automată care a fost utilizată o bună parte a acestora rămânea ascunsă absolventului. Întrebările au fost organizate în 12 secțiuni:

- Educație preuniversitară;
- Studii universitare;
- Alte forme de educație și formare profesională;
- Programul de studii universitare de referință;
- Condiții de studiu și competențe dobândite;
- După absolvire;
- Căutarea unui loc de muncă;
- Primul loc de muncă după absolvire;
- Locul de muncă și profesia în prezent;
- Evaluarea retrospectivă a programului de studii;
- Date biografice;
- Evaluarea chestionarului.

Metoda utilizată pentru colectarea datelor a fost aceea de chestionar on-line cu auto-administrare. Chestionarul a fost dezvoltat cu ajutorul aplicației gratuite “online.QTAFI (V2.0)” realizată de echipa de la INCHER Kassel pentru realizarea de cercetări în învățământul superior. Este o aplicație de generare de chestionare standardizate ușor de administrat, care asigură facilități pentru filtrarea întrebărilor, fără a modifica forma și design-ul chestionarului. Aceste facilități au permis ca timpul necesar pentru completarea integrală a chestionarului să fie de aproximativ 30 de minute. În același timp, aplicația oferea posibilitatea revizuirii răspunsurilor și completării în mai multe sesiuni, toate modificările fiind salvate la fiecare deconectare, fiind regăsite apoi atunci când absolventul accesa pagina de internet dedicată, folosind codul primit. Chestionarul on-line a fost găzduit de un server al echipei centrale a proiectului, iar accesul către site-ul de completare era asigurat atât din pagina de internet a proiectului, cât și dintr-o pagină dedicată proiectului care se afla pe site-urile universităților participante, fiind semnalată de bannere poziționate chiar pe prima pagină a acestora.

Înainte de utilizarea efectivă a variantei on-line a chestionarului, s-a realizat și o etapă de pretestare nedeclarată a acestuia pentru validarea formatului electronic, identificarea metodelor optime de transmitere a invitațiilor, obținerea unui volum de date suficient pentru testarea instrumentelor de analiză, testarea procedurilor și a instrumentelor de monitorizare a procesului și a canalelor de comunicare cu universitățile. La pretestarea declarată au participat 11 universități pentru care a fost selectat un eșantion reprezentativ format din aproximativ 4000 de participanți. Chestionarul utilizat pentru această etapă a fost găzduit de

un server al grupului INCHER Kassel. Rezultatele obținute au fost apoi încărcate pe aplicația echipei centrale, după ce a fost desfășurat și un exercițiu comun pentru testarea stabilității chestionarului on-line care urma să fie folosit pentru cercetarea propriu-zisă.

Aplicare efectivă a chestionarului s-a desfășurat între 23 noiembrie 2010 și 31 martie 2011. În această perioadă au existat patru runde de contactare distincte, în care au fost transmise invitația inițială și cele 3 mesaje de reamintire pentru acei absolvenți care n-au completat chestionarul. Pentru fiecare fază de contactare a existat o zi "Z", când toate universitățile participante au transmis invitațiile prin poștă, e-mail-urile fiind transmise defazat, pentru a asigura primirea simultană a celor două tipuri de mesaje de către absolvenți. Textul și formatul invitațiilor au fost propuse de către echipa centrală, dar universitățile au avut libertatea de a opera unele modificări pentru a adecva invitațiile la condițiile specifice. Pentru aceste acțiuni echipa centrală a stabilit un contract dedicat cu Poșta Română și a furnizat universităților plicuri personalizate și alte materiale necesare. Pentru ultima rundă, au fost adăugate suplimentar și mici obiecte promoționale (semne de carte) pentru a fi transmise odată cu scrisorile de reamintire. Tot în ultima rundă au fost transmise și formulare tipărite ale chestionarului absolvenților care au solicitat acest lucru (opțiune menționată în scrisoarea de invitație).

Monitorizarea procesului de aplicare a chestionarului a avut două direcții distincte. Echipele instituționale au raportat fiecare acțiune de contactare atât prin e-mail, folosind o adresă de grup dedicată proiectului și direcționată către întreaga echipă, cât și completând informațiile principale privind activitatea proprie într-un chestionar on-line similar celui adresat absolvenților. În același timp a fost creată o aplicație prin care erau identificate codurile utilizate pentru accesarea chestionarului și erau transmise rapoarte zilnice și grafice evolutive săptămânale atât către echipa centrală, cât și către cele instituționale. Acestea din urmă primeau și informări comparative între procentul propriu de absolvenți care au accesat chestionarul și valorile medii la nivelul întregului proiect, o metodă care a avut un puternic efect stimulatoriu pentru toate echipele participante.

Tipul și nivelul de analiză a datelor colectate

În urma celor patru runde de contactare au fost completate un număr total de 39.308 de chestionare, din care 10.535 pentru promoția 2005 și 28.773 pentru promoția 2009. Ca urmare rata medie brută de participare la studiu a fost de 18,2%, în timp ce rata netă a fost de 26% (obținută după eliminarea celor aproximativ 28% dintre absolvenți, care nu au avut nici o adresă validă). Formularele tipărite au reprezentat o alternativă cu nesemnificativ la nivelul studiului (aproximativ 200 de formulare tipărite) care a fost eliminată în al doilea an de derulare a proiectului. Dintre 39.308 de chestionare rezultate 69,4% au fost completate în totalitate (72,1% pentru promoția 2005 și 68,5% pentru promoția 2009), restul reprezentându-l chestionarele abandonate în diverse stadii de completare.

Pentru analiza datelor obținute curățarea bazei de date, validarea și recodificarea răspunsurilor au fost realizate de grupul de la INCHER Kassel cu sprijinul unor experți din echipa centrală a proiectului. Ulterior, au fost organizate pe parcursul a 2 săptămâni și o serie de 5 seminarii a câte 2 zile în 4 centre universitare din țară. În cadrul seminariilor practicienii de la Kassel au prezentat experților în analiza datelor din universitățile participante la studiu ce metode au fost utilizate pentru această etapă. În același timp au fost explicate și procesele prin care, pe baza rezultatelor înregistrate la nivel de universitate, pot fi create seturi de tabele statistice folosind diverse variabile reprezentative pentru analiza răspunsurilor. Scopul principal al seminariilor a fost acela de a dubla analiza generală, realizată la nivel central cu o serie de analize realizate la nivelul universităților participante de către experții instituționali. În același timp a fost urmărită stimularea cooperării între experți în vederea facilitării dezvoltării unor grupuri regionale de practicieni în studii de monitorizare a traseului profesional al absolvenților.

În urma etapei de curățare și validare a bazei de date eșantionul utilizat pentru analize statistice a fost restricționat la 32.683 chestionare, din care 8.990 pentru promoția 2005 (27,5%) și 23.693 pentru promoția 2009 (72,5%). Deși prin metodologia utilizată studiul în rândul absolvenților nu a urmărit să aibă un caracter de reprezentativitate, volumul impresionant de date și gradul ridicat de acoperire al promoțiilor participante au dat datelor credibilitate și coerență statistică și au permis rularea atât a unor prelucrări primare cu caracter exhaustiv, cât și a unor analize multivariate avansate. Prelucrările primare au fost realizate de grupul de la Kassel care au creat seturi de tabele statistice generale asociate majorității întrebărilor din chestionar folosind ca variabile reprezentative: "domeniul de studii", "regiunea în care absolventul a fost terminat liceul", "profilul liceului absolvit" și "genul respondentului". În același timp grupul de la Kassel a realizat seturi similare de tabele statistice pentru fiecare universitate în parte folosind în general ca variabilă reprezentativă: "facultatea". Celelalte prelucrări, inclusiv analizele multivariate au fost realizate de experți ai echipei centrale a proiectului și sistematizate în raportul final al proiectului în 6 secțiuni principale și 14 subsecțiuni:

- Studii universitare și postuniversitare
  - Rezultate socio-demografice și domenii de formare profesională
  - Studii postuniversitare: incidența studiilor masterale și doctorale
- Caracteristicile programului de studii
  - Durata efectivă a programului de studii
  - Actul educațional
  - Condiții de studiu
  - Competențe dobândite
- Căutarea unui loc de muncă
  - Durata procesului de căutare a unui loc de muncă

- Metode de căutare utilizate
- Inserția pe piața muncii
  - Primul loc de muncă
  - Locul de muncă actual
  - Analiza profilului absolvenților
- Mobilitatea geografică în rândul absolvenților de studii superioare
- Formarea profesională continuă
  - Accesul la formare profesională continuă
  - Scopul programului de formare profesională
  - Costurile programului de formare profesională

Concluziile obținute și utilizarea acestora

Prima analiză a inserției absolvenților de învățământ superior realizată la nivel național a oferit în premieră o imagine complexă a diferențelor și asemănarilor existente între traseele profesionale ale diverselor categorii de absolvenți organizate după:

- Anul absolvirii, aspect care în acest caz are o semnificație suplimentară, promoția 2009 fiind organizată conform procesului Bologna în timp ce promoția din 2005 poate fi considerată o reprezentantă a vechii modalități de organizare;
- Domeniul de studiu;
- Genul absolventului;
- Tipul învățământului absolvit (public/privat).

Printre concluziile acestei cercetări au fost evidențiate mai multe elemente remarcabile:

- La nivelul promoției 2009 tinde să se accentueze legătura între profilul liceului absolvit și domeniul de studiu al absolventului;
- Majoritatea absolvenților nu apelează la prelungiri a perioadelor de studiu și nu există diferențe semnificative între cele două promoții cu privire la mediile de absolvire sau cu privire la gradul de satisfacție față de competențele dobândite;
- Aproximativ 1 din 9 absolvenți au participat la mobilități în străinătate și 1 din 7 la proiecte de cercetare derulate în universități, valorile fiind apropiate pentru cele două promoții;
- Pentru cea mai mare parte a absolvenților, procesul de căutare a unui loc de muncă începe după absolvire, dar o pondere semnificativă acelor proveniți din învățământului privat au loc de muncă la debutul studiilor universitare, loc de muncă pe care îl păstrează pe parcursul studiilor și după;
- Doar 1,8% dintre absolvenții promoției 2005 nu au avut nici un loc de muncă după absolvire, pe când, în cazul promoției 2009, acest procent crește la 17,1%,

dar această diferență este explicată și prin procentul mult mai ridicat de absolvenți de licență tip Bologna care își continuă studiile în ciclul al doilea. În orice caz, durata de căutare a unui loc de muncă este mai mare și numărul angajatorilor contactați până la identificarea unui loc de muncă este mai ridicat pentru absolvenții promoției 2009;

- Mobilitatea pe piața muncii a absolvenților cu studii superioare este însă relativ redusă, în special pentru absolvenții care s-au încadrat într-un loc de muncă potrivit specializării, spre deosebire de cei care sunt ocupați inadecvat și care au tendința de a schimba mai multe posturi;
- Background-ul educațional al absolvenților cu studii superioare joacă un rol foarte important în succesul acestora pe piața muncii, în special pentru promoția 2009, absolvirea unei instituții publice de învățământ și ocuparea unui loc finanțat de la buget crescând șansa unei ocupări de calitate;
- Domeniul de studii are cea mai mare putere de predicție a probabilității de inserție adecvată, iar sectorul de activitate al serviciilor este zona de ocupare care atrage cel mai mult absolvenți de studii superioare ocupați inadecvat;
- Genul influențează puternic șansele pe piața muncii, indiferent de momentul carierei, în sensul că absolvenții de sex masculin au acces mai mare la ocupare adecvată, comparativ cu femeile;
- Absolvenții de studii superioare tind să valorizeze mai mult competențele și abilitățile transversale dobândite pe parcursul studiilor, majoritatea absolvenților celor două promoții apreciind că pentru dezvoltarea ulterioară a competențelor tehnice trebuie urmate cursuri de formare profesională continuă.

*A doua cercetare (Anul de prelungire)

Analiza metodelor utilizate pentru identificarea și studierea parcursului profesional al absolvenților

După finalizarea primei cercetări naționale privind inserția absolvenților pe piața muncii derulate pentru promoțiile 2009 și 2005 s-a urmărit consolidarea experienței acumulate la nivelul întregii echipe, tot în cadrul proiectului APM, prin derularea unui nou studiu pentru promoțiile 2006 și 2010, cercetare care a fost realizată prin prelungirea proiectului cu încă un an. Noul studiu a fost marcat de faptul că prelungirea a fost făcută fără modificarea bugetului și fără a mai beneficia de aportul atât de important al grupului de la INCHER Kassel. Aceste dificultăți majore au fost însă adecvate principalului obiectiv urmărit: facilitarea tranziției către realizarea anuală a unor studii independente la nivelul universităților, folosind instrumente și metodologii comune, pentru a oferi informații riguroase care să poată fi agregate și analizate la nivel național. Noul studiu a urmărit în primul rând fructificarea metodelor, instrumentelor și experienței acumulate anterior într-un context în care resursele

disponibile sunt restrictive, dar există un grad mai ridicat de libertate în ceea ce privește deciziile adoptate la nivel instituțional. În acest sens, recomandările detaliate, utilizate de echipa centrală a proiectului pentru studiul anterior, au fost înlocuite cu propuneri mai flexibile, singura restricție importantă fiind respectarea calendarului comun de aplicare. În același timp, a fost conservat cadrul principal care a stat la baza realizării primei cercetări: participarea voluntară a universităților, investigarea longitudinală a cohortelor de absolvenți (acum pentru promoțiile 2006 și 2010) și utilizarea unui chestionar exhaustiv. Din punct de vedere practic însă, din cauza restricțiilor financiare, a fost adoptată decizia de a contacta absolvenții preponderent prin email. În acest sens, o activitate foarte importantă, specifică noului studiu, a fost aceea a dezvoltării la nivelul echipei centrale UEFISCDI a unei platforme informatice prin intermediul căreia să fie contactați absolvenții într-o manieră semi-automată.

În condițiile în care universitățile au preluat susținerea financiară pentru activitățile implicate, numărul de instituții participante a înregistrat o scădere previzibilă, ajungând la doar 42 de universități (32 de stat și 10 particulare) față de 55 de universități participante la primul studiu. Consolidarea și validarea bazelor de date cu datele de contact ale absolvenților a fost considerată pentru noul studiu o activitate absolut independentă, aflată exclusiv în sarcina universităților, echipa centrală oferind însă consultanța necesară prin intermediul unei metodologii cadru, document care a fost pus la dispoziția echipelor instituționale. Noua metodologie prevedea simplificarea semnificativă a structurii bazei de date propuse pentru gestionarea datelor de contact ale absolvenților, prin corelarea acestora cu cea a platformei informatice dezvoltate la nivel central: singurele date de contact propriu-zise propuse cu titlu obligatoriu erau adresa de e-mail și telefonul, informații care permiteau contactarea cu efort și costuri minime prin platformă. Cu toate acestea însă, aproximativ jumătate din instituții au ales să realizeze și procesul de contactare a absolvenților în mod independent, iar aproape un sfert au alocat și resurse financiare suplimentare pentru transmiterea de scrisori poștale, deși noua metodologie propusă prevedea transmiterea exclusiv de e-mail-uri și SMS-uri, tocmai pentru a diminua efortul financiar implicat. În aceste condiții au fost invitați să participe la noul studiu un număr total de 48.098 de absolvenți din care 15.527 din promoția 2006 (32%) și 32571 din promoția 2010 (68% din total).

Contactarea absolvenților s-a făcut de această dată în cinci runde succesive în care s-au transmis invitații de participare la studiu și mesaje de reamintire prin poșta electronică. Beneficiind de avantajele poștei electronice și ținând cont de durată de interes mai scăzută asociate acestora au intervalul dintre runde a fost semnificativ mai redus, majoritatea desfășurându-se pe parcursul lunii aprilie 2012. Beneficiind de funcționalitățile platformei informatice au fost testate și alte două metode alternative de contactare a absolvenților: transmiterea de SMS-uri de invitație către absolvenții care aveau înregistrat un număr de telefon mobil și auto-înregistrarea, printr-o componentă care permitea tuturor absolvenților universităților participante care nu aveau o dată de contact validă să se înscrie în baza de

date a proiectului și să primească un codul individual de acces la chestionar. Deși această ultimă variantă a fost potențată de o rundă în care au fost transmise scrisori de mulțumire absolvenților care au completat chestionarul, în care era inclusă și rugămintea de a anunța foștii colegi cu privire la existența studiului, auto-înregistrarea a reprezentat un fenomen nesemnificativ la nivelul cercetării.

În urma celei de a doua cercetări realizate au fost colectate informații de la un număr total de 9.294 absolvenți, din care 3.359 pentru promoția 2006 (reprezentând 32% din numărul total de absolvenți participanți efectiv la studiu) și 5.935 pentru promoția 2010 (reprezentând 68% din numărul total de absolvenți participanți efectivi). La nivel național, pentru promoția 2006, gradul de acoperire a fost de 2,7%, variind în funcție de distribuția teritorială între 0,2% în regiunea Sud - Vest și 5,2% în regiunea Sud - Est, iar pentru promoția 2009 gradul de acoperire este de 3,2%, având variații teritoriale între 0,4% în regiunea Sud - Vest și 7,1% în regiunea Sud - Est.

Dimensiunile investigate / analizate

Tematica urmărită a fost integral păstrată și pentru noul dar au fost făcute mai multe ajustări în vederea eliminării unor probleme identificate după prima cercetare. În operarea modificărilor la nivelul chestionarului s-a urmărit asigurarea unui echilibru posibilitatea de a compara rezultatele noului studiu cu cele obținute din prima cercetare și rectificarea tuturor problemelor evidențiate prin întrebări la care au fost identificate puncte de abandon al completării sau semnalate de reprezentanții universităților, pornind de la observațiile primite în mod direct de la absolvenți. Scopul urmărit era obținerea unei variante finale care să poată fi aplicată fără modificări și în anii următori

Pentru a doua cercetare desfășurată unele întrebări au fost reformulate, pentru eliminarea ambiguităților, iar unele secțiuni au fost comasate, pentru facilitarea completării rezultând în final doar 10 secțiuni principale:

- Educație preuniversitară;
- Studii universitare;
- Alte forme de educație și formare profesională;
- Programul de studii de licență absolvit în anul 2006/2010;
- Căutarea unui loc de muncă după absolvire;
- Primul loc de muncă după absolvire;
- Locul de muncă și profesia în prezent;
- Evaluarea retrospectivă a programului de licență;
- Date biografice;
- Evaluarea chestionarului.

Varianta în limba engleză (disponibilă, dar neutilizată în prima etapă) și formatul tipărit al chestionarului au fost eliminate. Cu toate acestea, dincolo de unele dificultăți de natură tehnică implicate de ajustări, tematica abordată, metoda utilizată pentru colectarea datelor precum și datele propriu-zise care au fost obținute au rămas perfect comparabile.

Tipul și nivelul de analiză a datelor colectate

Din cele 9.294 de chestionare completate, 3.359 pentru promoția 2006 și 5.935 pentru promoția 2010, 79,9% dintre chestionare au fost completate integral, valoare semnificativ mai mare decât în primul exercițiu. Acest lucru validează modificările operate chestionarului utilizat. Pe baza acestor noi date au fost realizate tabele și analize similare celor din anul precedent, rezultatele întărind tendințele deja evidențiate anterior. Se poate remarca însă că puține dintre analizele realizate au fost făcute la nivelul universităților participante. O posibilă justificare a acestui fenomen poate fi aceea că în condițiile financiare restrictive cu care se confruntă universitățile nu pot mobiliza resurse materiale și umane pentru a acoperi independent o activitate cu un grad atât de ridicat de complexitate. În același timp este remarcabilă lipsa unor analize evolutive la nivel global pentru datele înregistrate pentru cei doi ani consecutivi de derulare a cercetării.

Concluziile obținute și utilizarea acestora

Cel de al doilea raport de cercetare realizat în cadrul proiectului reia în mare măsură concluzii prezentate în primul raport, dar conține și unele elemente de natură mai generală care vizează scopul pe termen lung care a fost urmărit: asigurarea tuturor premiselor necesare pentru derularea periodică a studiilor de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților. În acest sens este identificat ca element critic crearea unui cadru stabil care să permită realizarea acestor studii la nivel național și se atrage atenția asupra faptului că deși au fost concepute ca instrumente flexibile având un nivel ridicat de autonomie, nici chestionarul on-line și nici platforma informatică pentru contactarea absolvenților nu pot funcționa independent. O posibilă soluție pentru atingerea obiectivului este înființarea unei structuri instituționale care să preia sarcina actualizării periodice a aplicațiilor și formularelor, care să se ocupe de remedierea eventualelor disfuncționalități și să asigure coordonarea proceselor de aplicare a studiului pentru promoții succesive de absolvenți.

3.2 Adaptarea activă a educației universitare la cerințele pieței muncii (2009)

În cadrul proiectului Phare 2006/018-147.05.01 – „Adaptarea activă a educației universitare la cerințele pieței muncii”, beneficiar Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior, proiect implementat de un consorțiu format din Centrul Educația 2000+, Educația 2000+ Consulting și Mott MacDonald, au fost realizate anchete pe bază de chestionar, precum și o serie de focus-grupuri cu absolvenți recenți (la data realizării

anchetei) de studii de licență din patru domenii de studii universitare: drept, științele comunicării, inginerie mecanică și, respectiv, IT. De asemenea, în cadrul proiectului au mai fost realizate anchete prin interviu, respectiv prin chestionar cu angajatori, cât și cu reprezentanți ai agențiilor de recrutare.

Obiectivele studiului au fost acelea de a corela oferta universitară și rezultatele învățării din cele patru domenii pilot cu cerințele de angajare, așa cum sunt acestea articulate de opiniile angajatorilor relevanți, ai reprezentanților recrutatorilor, dar și ai absolvenților care s-au integrat deja pe piața muncii. Astfel, studiul a urmărit a decela opiniile absolvenților de studii de licență, cele ale angajatorilor din domeniile de referință, precum și pe cele ale recrutatorilor de resurse umane, în ideea comparării acestora, pentru a construi o imagine de ansamblu a modului în care se realizează legătura dintre învățământul superior românesc și piața muncii. Studiul a cuprins atât date cantitative, de sondaj, obținute prin anchete pe bază de chestionar (cu absolvenți, angajatori și recrutatori), cât și date calitative, obținute prin anchete pe bază de interviu semi-structurat (cu angajatori și recrutatori), dar și prin focus-grupuri (cu absolvenți)

Pentru cercetarea cantitativă au fost proiectate nouă chestionare distincte pentru următoarele categorii de respondenți: câte patru tipuri pentru angajatori și pentru absolvenți, personalizate în funcție de domeniul de licență vizat (drept, IT și calculatoare, inginerie mecanică, științele comunicării), dar menținând o parte comună din întrebări, respectiv unul pentru recrutatori.

Structura comună a chestionarelor a inclus următoarele teme:

- motivația înscrierii la universitate/ motivația alegerii domeniului, universității respective;
- evaluarea calității cursurilor urmate (respectiv calitatea actului de predare, evaluare și feed-back, suport academic, resurse didactice, programarea orelor, evaluare globală);
- orientare profesională;
- dezvoltare personală (autoevaluarea abilităților cognitive, acțional-funcționale, precum și a celor de rol);
- cariera profesională;
- date socio-demografice și profesionale.

În cadrul capitolelor privind dezvoltarea personală și cariera profesională, au fost incluse întrebări specifice vizând măsurarea utilității deținerii de către absolvenți a unor competențe specifice domeniului de studii urmat. Acestea au constituit particularitățile chestionarelor adresate absolvenților în funcție de domeniul de licență urmat.

Din punct de vedere metodologic, populațiile de absolvenți din cele patru domenii au fost identificate prin adresele de poștă electronică. Astfel, au fost realizate baze de date cu adrese de poștă electronică aparținând unor absolvenți recenți (relativ la anul realizării

anchetei - 2009) de învățământ superior din domeniile vizate. Sursele de date au fost multiple. În tabelul de mai jos, acestea sunt prezentate neexhaustiv.

Tabelul 1. Surse de adrese de poștă electronică pentru absolvenții din cele patru domenii țintă

Site-urile facultăților de profil
Liste furnizate sau accesate de către facultăți
Site-urile unor rețele de socializare online, precum colegi.ro sau LinkedIn.com
Forumuri sau liste de discuții online
Organizații studentești și asociații de Alunni
Rețele personale ale membrilor echipei
Pagini personale și bloguri ale unor absolvenți din cele patru domenii
Angajatori
Asociații profesionale

Au fost contactați în total, în mod direct, peste 2500 de absolvenți recenți din cele patru domenii vizate (**Tabelul 1**). Acestora li s-au adăugat un număr destul de ridicat de absolvenți care au primit chestionarul prin intermediul unor liste de discuții, precum și cei cărora mesajul le-a fost retransmis de recipientii inițiali.

Tabelul 2. Rate de răspuns pentru absolvenți

Tip respondent	Număr potențiali subiecți contactați		Număr final de răspunsuri utile
	Prin e-mail	La telefon	
Absolvenți inginerie mecanică	350 +16 liste electronice de discuții, cu aprox. 2000 de membri	20 de asociații studentești	40
Absolvenți IT și calculatoare	830 +12 grupuri electronice de discuții cu aprox. 1700-1800 membri	0	110
Absolvenți științele comunicării	728	0	93
Absolvenți de studii de drept	679	0	149

Aproximativ 400 dintre aceștia au oferit răspunsuri utile la chestionare. Se poate calcula o rată brută de răspuns, ca raport între numărul de răspunsuri utile și numărul de adrese accesate direct. O astfel de rată se plasează la 15,15%, fiind uzuală pentru anchetele online.

Rezultatele studiului indică mai degrabă tendințe majore sesizate în domeniile de studii analizate. Dat fiind faptul că studiul a lucrat cu eșantioane de disponibilitate, rezultatele prezentate sunt valabile doar pentru eșantioanele de respondenți analizate. Acestea în nici un

caz nu pot fi generalizate pentru toți absolvenții din România și nici măcar pentru cei din domeniile specifice.

În ceea ce privește structura eșantionului obținut, majoritatea absolvenților ce au răspuns la chestionare proveneau din universități de stat. Doar 12% au absolvit universități private, datele fiind practic aceleași pentru cele patru domenii.

Jumătate dintre absolvenții respondenți terminaseră studiile de licență în 2008, fiind astfel intervievați la mai puțin de un an de la absolvire, o treime în 2006 sau 2007, restul de 16-20% fiind absolvenți mai vechi (la Drept însă ponderea celor ce absolviseră înainte de 2006 crește către 25%). Din punctul de vedere al structurii pe vârste, 55-65% dintre absolvenții ce au răspuns la chestionar aveau sub 25 de ani, variații fiind între domenii. 30-40% aveau 26-30 de ani, iar 10-14% erau de peste 30 de ani (exceptând IT-ul, unde absolvenții de peste 30 de ani reprezentau doar 1% din total).

La disciplinele ingineresti, 60-75% dintre respondenți au fost bărbați, restul fiind femei. La Științele Comunicării și la Drept raportul este inversat, femeile fiind 70-80% dintre respondenți.

Sunt variații mari între domenii în ce privește experiența prealabilă de a fi urmat și alte studii superioare: 21% dintre absolvenții de drept au urmat Dreptul ca a doua facultate, în timp ce doar 7% dintre Inginerii Mecanici erau în aceeași situație, iar la IT și Științele Comunicării datele corespunzătoare erau 11%, respectiv 17%.

În ceea ce privește finalitatea, beneficiarul fiind Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS), obiectivul a fost acela de a fundamenta empiric, prin rezultatele studiului, inițiativele de politici publice privind asigurarea calității. Mai precis, rezultatele ar fundamenta deciziile privind normele specifice aplicabile de către fiecare comisie de specialitate a ARACIS în evaluările programelor de studii. Se urmărea astfel formularea de recomandări cu privire la conținutul programelor de studii astfel încât acestea să reflecte mai bine cerințele pieței muncii. Setul de întrebări privind competențele necesare la locul de muncă, dar și auto-evaluarea deținerii acelor competențe a fost gândit pentru a realiza un profil al calificării la care să fie raportate obiectivele programelor de studii, precum și proiecția curriculară a acestora. De asemenea, evaluarea de către absolvenți a diferitelor aspecte ale procesului educațional, precum și evaluarea globală a experienței studiilor universitare, urmăreau să furnizeze beneficiarului, ARACIS, o măsurare la nivel sistemic a calității programelor de studii din domeniile vizate, așa cum era aceasta percepută de către absolvenți. Pe de altă parte, studiul a avut și finalități mai degrabă academice/științifice, precum acelea de a identifica resorturile motivaționale de a urma studii universitare.

Rezultatele studiului arată că, în cea mai mare parte, absolvenții de studii de licență din cele patru domenii vizate, evaluau global pozitiv calitatea studiilor urmate, acordând note între 7,7 (media pentru științele comunicării) și 8,5 (media pentru drept). Absolvenții care absolviseră studiile în 2005 sau mai înainte s-au dovedit a fi mai mulțumiți de calitatea

predării decât absolvenții mai recentți. Cei care avuseseră un singur loc de muncă după încheierea facultății apreciau mai mult calitatea predării decât cei ce nu avuseseră deloc locuri de muncă sau cei care schimbaseră mai multe joburi.

Suportul academic, feedback-ul individualizat, stilurile de predare, dar și dotările sunt evaluate, comparativ, mai slab decât restul aspectelor educaționale. De asemenea, majoritatea absolvenților chestionați declarau că în timpul studiilor au obținut toate abilitățile și competențele de care aveau nevoie la locul de muncă (procentele variază între 52% la drept, 55% la științele comunicării și 63% la inginerie mecanică, respectiv 61% la IT; domeniile ingineresti prezentau procente semnificativ mai mari). Pe de altă parte, un procent de 46% (medie a tuturor domeniilor) declarau că în cadrul cursurilor urmate în timpul facultății nu fuseseră abordat problemele practice cu care absolvenții se confruntau la locul de muncă. Variațiile între programe de studii sunt semnificative, 38% la drept, 42% la științele comunicării, 43% la IT și 62% la inginerie mecanică care pare a fi programul de studii cu cea mai slabă pregătire practică, dar cu un nivel ridicat de formare a competențelor cognitive. Pe de altă parte, majoritatea absolvenților, indiferent de domeniu, sunt nemulțumiți de modul în care universitatea i-a pregătit pentru tranziția către piața muncii.

3.3 Barometrul Calității Învățământului Superior din România (2010-2011)

În cadrul proiectului FSE-POSDRU/2/1.2/S/1/3933, *Asigurarea calității în învățământul superior din România în context European. Dezvoltarea managementului calității academice la nivel de sistem și instituțional – ACADEMIS*, au fost realizate trei analize anuale (2009, 2010, 2011) privind starea calității sistemului de învățământ superior în ansamblu. Cercetările au vizat populațiile de studenți, angajatori și cadre didactice, fiind realizate pe eșantioane de tip panel în cazul studenților. Începând cu anul 2010 și apoi în 2011 (ultimul an în care a mai fost realizat Barometrul Calității) panelul a inclus și absolvenți de învățământ superior (aceia care fuseseră studenți la licență în ultimul an de studii în 2009, respectiv în 2010). Astfel, în cercetarea efectuată în 2010, eșantionul național de 1735 de studenți și absolvenți a cuprins 205 de absolvenți de studii de licență, din care 54 erau studenți ai ciclului de studii de masterat. Ulterior, în 2011, eșantionul național a inclus 1828 de persoane, din care 324 absolvenți ai studiilor de licență în anii 2009 sau 2010; dintre aceștia, 169 erau studenți în cadrul unor programe de studii de masterat. Firește că eșantioanele de 205 absolvenți în 2010, respectiv 324 de absolvenți în 2011 nu oferă reprezentativitate pentru populația de absolvenți de învățământ superior, prin urmare rezultatele nu puteau fi generalizate. Totuși, au putut fi identificate câteva tendințe importante, cercetarea având un caracter exploratoriu. Finalitatea cercetării a fost una de tip academic/științific, urmărind să formuleze ipoteze de cercetare pentru a fi testate în cercetări mai ample pe eșantioane reprezentative.

Din punctul de vedere al structurii chestionarelor, anchetele au cuprins următoarele teme:

- evaluarea procesului educațional (calitatea predării, a evaluării și feed-back-ului, a suportului academic, a resurselor didactice, evaluare globală, opinii cu privire la stilurile de predare, la exigențele de evaluare academică, utilizarea platformelor online, echilibrul dintre teorie și practică);
- formarea de abilități și competențe (opinii cu privire la alocarea responsabilităților în formarea de competențe);
- dezvoltare personală (auto-evaluarea deținerii unor competențe necesare la locul de muncă, utilitatea diplomei, aprecierea globală a utilității studiilor pentru locul actual de muncă);
- cariera profesională (nivelul aspirațional);
- stil de viață, valori (buget de timp, capital social, religiozitate, consumul cultural, toleranță, integritate academică, participare politică);
- date socio-demografice.

Rezultatele cercetării au arătat o tendință mai degrabă pozitivă; două treimi dintre absolvenții anului 2009 erau angajați, într-o formă sau alta, în anul 2010 (**Tabelul 3**). Doar jumătate dintre absolvenți erau angajați *full-time*, restul fiind angajați *part-time*. De asemenea, aproximativ o treime declarau că lucau în domeniul pentru care s-au pregătit, 20% în domenii conexe, dar apropiate, iar o treime declarau că lucrează în domenii diferite. Tendința s-a menținut și în 2010 când 48% declarau că erau angajați *full-time*, 13% *part-time* și 7% angajați în cadrul unor proiecte cu timp parțial de lucru. Un procent similar celui din 2009, 31%, declarau că nu muncesc (**Tabelul 5**). În eșantionul absolvenților de studii superioare din anul 2010 (intervievați la 9 luni de la absolvire, în 2011) se remarcă totuși o scădere a procentului celor care se declară angajați în domeniul studiat (25%) față de datele din anul anterior (30%), concomitent cu o creștere a procentului celor care se declară angajați în domenii complet diferite celor studiate (24% în rândul celor din 2010, față de 17% în rândul celor din 2009) (**Tabelul 4**, respectiv **Tabelul 6**).

Tabelul 3. Situația pe piața muncii a absolvenților de studii de licență din anul 2009 (ancheta a fost realizată la aproximativ 9 luni de la absolvire)

		În prezent munciți?				
		da, <i>full time</i>	da, <i>part time</i>	da, pentru un proiect	nu	nu răspund
		Frecvență	Frecvență	Frecvență	Frecvență	Frecvență
Situația	student masterat	32	0	3	17	2
	absolvent	70	19	5	57	0
Total		102 (50%)	19 (9%)	8 (4%)	74 (36%)	2

Tabelul 4. Locul de muncă al absolvenților de studii de licență din anul 2009 la 9 luni de la absolvire

		Locul de muncă actual....?				
		Este în domeniul studiat	Este într-un domeniu conex, apropiat	Este într-un domeniu complet diferit	Nu lucrez	NR
		Frecvență	Frecvență	Frecvență	Frecvență	Frecvență
Situția	student masterat	18	11	7	15	3
	absolvent	38	26	26	48	13
Total		56 (30%)	37 (20%)	33 (17%)	63 (33%)	16

Tabelul 5. Situația pe piața muncii a absolvenților de studii de licență din anul 2010 (ancheta a fost realizată la aproximativ 9 luni de la absolvire)

		În prezent munciți?				
		da, full time	da, part time	da, pentru un proiect	nu	Total
		Frecvență	Frecvență	Frecvență	Frecvență	Frecvență
Situția	Masterat an 1	39	11	7	32	89
	Masterat an 2	28	10	5	31	74
	Absolvent	84	20	11	35	150
Total		151 (48%)	41 (13%)	23 (7%)	98 (31%)	313

Tabelul 6. Locul de muncă al absolvenților de studii de licență din anul 2010 la 9 luni de la absolvire

		Locul de munca actual...?				
		Este în domeniul studiat	Este într-un domeniu conex, apropiat	Este într-un domeniu complet diferit	Nu lucrez	Total
		Frecvență	Frecvență	Frecvență	Frecvență	Frecvență
Situția	Masterat an 1	18	19	19	32	88
	Masterat an 2	14	9	18	33	74
	Absolvent	45	29	39	38	151
Total		77(25%)	57 (18%)	76 (24%)	103 (33%)	313

În privința veniturilor lunare medii, agregate, indiferent de sursa de proveniență, datele sunt coerente, arătând o tendință a veniturilor absolvenților superioară nivelurilor salariale medii pe economie la vremea respectivă. Astfel, absolvenții anului 2009 declarau în 2010 venituri în medie lunară de 1146 lei, în timp ce absolvenții din 2010 declarau în 2011 venituri medii lunare de 1203 lei (**Tabelul 7**).

Tabelul 7. Venitul lunar în 2010, respectiv 2011, al absolvenților de studii de licență din anul 2009, respectiv 2010 (la aproximativ 9 luni de la absolvire)

		Care este, cu aproximație, venitul dvs. lunar (toți banii pe care îi aveți la dispoziție)?	
Anul anchetei		2010	2011
		Medie	Medie
Situția	Masterat an 1	1061	1074
	Masterat an 2		1092
	Absolvent	1180	1359
Total		1146	1203

Deși datele nu conferă reprezentativitate și, prin urmare, nu pot fi generalizate, studiile realizate de ARACIS în 2010, respectiv 2011 pe eșantioane de absolvenți de învățământ superior se înscriu în rândul inițiativelor naționale de tipul *tracer study* sau *graduate survey* la nivel sistemic, incluzând absolvenți de învățământ superior din diverse domenii de studii, respectiv instituții de învățământ superior. Diferențele față de cercetări similare constau în tematica abordată în cadrul chestionarului. Fiind o cercetare ce viza calitatea învățământului superior în percepția studenților, cadrelor didactice și angajatorilor, absolvenților li s-a aplicat același chestionar ca și studenților. Aspectele preponderente au fost legate de evaluarea procesului educațional, stiluri de viață ale studenților și valori, și mai puțin de aspecte ale vieții profesionale, parcurs, aspirații, profiluri ocupaționale.

3.4 Sociolog pe piața muncii (2011)

Studiul „Sociolog pe piața muncii” urmărește o analiză amplă a traiectoriilor absolvenților de sociologie de după 1990 ai Universității din București. Studiul a fost realizat în 2011 fiind unul mai puțin obișnuit prin aceea că a luat în considerare un număr mult mai mare de promoții. În fapt, studiul a urmărit specificitățile fiecărei promoții sau a unor grupări de promoții de absolvenți de licență în sociologie între 1990 – 2008. Obiectivul final a fost acela de a oferi Facultății de Sociologie și Asistență Socială a Universității București date cu privire la traiectoria profesională, dar și integrarea socială a absolvenților săi pentru a îi permite să fundamenteze empiric propria strategie de dezvoltare instituțională. Cercetarea a fost realizată în cadrul Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, axa prioritară: 1 “Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și societății bazate pe cunoaștere”, domeniul major de intervenție: 1.2 “Calitate în învățământul superior”, numărul de identificare al contractului: POSDRU/18/1.2/G/17293.

Pe de altă parte, studiul oferă date cu privire la profesia de sociolog, competențele profesionale și transversale necesare, modalitățile de angajare etc. ce permit analize științifice mai vaste, atât cu finalitate practică (pentru elaborarea de politici publice), cât și strict

academică.

Scopul final al raportului a fost de a furniza elemente de input pentru strategia de dezvoltare a Facultății de Sociologie și Asistență Socială a Universității București (FSAS-UB). Prin urmare, rezultatele prezentate sunt adesea însoțite de discutarea implicațiilor pe termen scurt, mediu și lung, precum și de recomandări de posibile măsuri pe care FSAS putea să le întreprindă.

Studiul este comprehensiv din punct de vedere tematic, fiind organizat în funcție de cronologia etapelor de integrare socio-profesională. Astfel, un prim capitol este dedicat profilului studenților în sociologie ai Universității din București. Apoi, studiul se concentrează pe percepțiile absolvenților asupra calității educației primite în cadrul universității. Sunt abordate astfel:

- calitatea diverselor aspecte ale educației: predare, evaluare și feed-back, suport academic, resurse didactice, evaluarea stagiilor de practică;
- comportamentul din timpul studiilor, participarea la cursuri și stagii de practică;
- evaluare globală.

Studiul include și o serie de date factuale (obiective) cu privire la traiectoria profesională a absolvenților: numărului locurilor de muncă, perioada de timp necesară la prima angajare, metodele prin care s-au realizat angajările de-a lungul traiectoriei profesionale, domeniul în care a fost angajat (sociologie, conex sau diferit), tipul firmei (public, privat, ONG), mărimea firmei, nivelul veniturilor, precum și mobilitatea geografică. De asemenea, studiul urmărește date de percepție cu privire la evaluarea educației din perspectiva experienței profesionale:

- utilitatea specializării dobândite; utilitatea cursurilor pentru viața profesională;
- nivelul de formare în cadrul universității, precum și utilitatea competențelor profesionale, precum și a celor transversale dobândite;
- specificul activității de sociolog și activitățile profesionale ale absolvenților de sociologie.

Nu în cele din urmă, studiul urmărește și o serie de aspecte privind integrarea socială, autorealizarea și stilurile de viață ale absolvenților de sociologie. Sunt abordate prezența absolvenților în spațiul public (participarea în asociații, voluntariat), dezvoltarea socială și personală, statusul social, consumul cultural, percepții asupra profesiei de sociolog, satisfacția cu viața.

Din punct de vedere metodologic, populația investigată au constituit-o promoțiile de absolvenți de după 1989 care, în 2011, la data realizării studiului, absolviseră sociologia de minim doi ani. Au fost incluse promoțiile 1990 – 2008, opțiunea fiind aceea a sondării absolvenților la mai mult de doi ani de la absolvire (perioadele variază în funcție de „vechimea” promoției). Populația investigată este astfel una eterogenă, analizele neputând fi realizate în ansamblu, pe întregul eșantion, ci doar pe promoții sau grupări de promoții

specifice. În cazul promoțiilor mai vechi, în analiză s-a optat pentru gruparea acestora pe câțiva ani consecutivi, dat fiind numărul mic de absolvenți/de respondenți în eșantion. O altă opțiune metodologică în determinarea populației investigate a fost aceea de a viza doar absolvenții de licență; o parte dintre aceștia au absolvit și masterat, respectiv doctorat în sociologie, însă sunt ignorați absolvenții de masterat (sau doctorat) care nu au urmat studii de licență în sociologie la UB.

În ceea ce privește eșantionul, a fost nu a fost unul probabilist, ci unul de disponibilitate. Autorii au încercat să maximizeze numărul de răspunsuri trimițând invitații de a răspunde la chestionar tuturor adreselor de e-mail valide pe care le-au putut identifica în bazele de date ale Facultății de Sociologie și Asistență Socială a UB. Procesul a fost unul iterativ, listele fiind în permanență revizuite și reconstituite pe măsură ce noi date erau obținute cu privire la absolvenți și contactele electronice ale acestora. Rețelele personale, precum și rețelele electronice de socializare au jucat un rol important. Administrarea chestionarului a fost online, folosindu-se soft-ul LimeSurvey.

Raportat la numărul de absolvenți înregistrați în arhivele facultății, ratele de răspuns iau valori în jurul a 30%, cu variații în funcție de promoția absolvită (ratele sunt, firește, mai mari, în cazul promoțiilor mai recente). O sursă mare de eroare au constituit-o însă adresele de e-mail ale absolvenților, astfel că raportat la numărul de adrese valide, ratele de răspuns sunt în cea mai mare parte de peste 50% (sau în jurul acestei valori). În total, la chestionar au răspuns 652 de absolvenți de sociologie ai UB ceea ce, conform datelor oficiale, constituie 28% din totalul de 2343 de absolvenți. Dat fiind că ponderile promoțiilor sunt inegale, dar și că ponderea răspunsurilor din fiecare promoție a avut variații importante, autorii au optat în analiză pentru un sistem de ponderări care să echilibreze distribuția pe promoții a eșantionului de absolvenți de sociologie ai UB, conform distribuției corespunzătoare din populația de referință.

În ceea ce privește rezultatele, acestea sunt consistente cu cele ale altor cercetări similare. Astfel, majoritatea absolvenților se declarau mai degrabă mulțumiți de calitatea educației primite în perioada studenției. Aspectul cel mai sensibil era însă legat de comunicarea profesor-student, precum și de feedback-ul oferit pentru referate și proiecte. Acestora, li se adaugă disponibilitatea cadrelor didactice pentru consultații. Ambele fac parte din aceeași sferă interacțională largă și constituie puncte în care FSAS-UB ar fi trebuit să caute soluții: oferirea de comentarii detaliate pe marginea materialelor studenților, stabilirea unui program de consultații clar, mai bine formalizat și localizat. Este însă de menționat că date similare rezultă și din cercetările naționale asupra studenților, precum Barometrul Calității realizat de ARACIS (2009, 2010, 2011) pe eșantioane naționale de studenți, dar și din cercetarea realizată de consorțiul de a implementat proiectul Phare "Adaptarea activă a educației universitare la cerințele pieței muncii". În toate aceste cercetări, deși evaluarea globală a procesului educațional, realizată de către studenți și/sau absolvenți, este una mai

degrabă pozitivă, aspectele legate de interacțiunea profesor – student în afara cursurilor (oferirea de feed-back, consultații) sunt considerate a fi mai deficitare. Este, prin urmare, o caracteristică sistemică, nu doar particulară FSAS-UB, ale cărei cauze s-ar putea afla în subfinanțarea cronică a învățământului superior, precum și în investiția mediocră în resurse umane.

Dat fiind caracterul comprehensiv și centrarea pe o singură specializare, cercetarea a permis și conturarea unui profil ocupațional pe baza datelor empirice culese de la absolvenții de sociologie. Astfel, absolvenții au fost rugați să enumere liber principalele activități la locul de muncă pe care îl dețineau în momentul interviului. Fiind însă o întrebare deschisă, activitățile menționate de absolvenți au niveluri de generalitate diferite. În timp ce unii absolvenți au enumerat activități concrete, precum ‘consiliere clienți pentru alegerea meseriei sau a carierei profesionale’, ‘predare cursuri nivel universitar’, ‘supervizare doctoranzi’, ‘monitorizare și evaluare proiecte’, alții au indicat categorii mai generale de activități, domenii sau responsabilități: cercetare, management, strategie, comunicare, legiferare. Această analiză a fost însă doar exploratorie, având scopul de a descrie grupele majore de activități întâlnite în fiecare promoție, dar și de a ajuta la constituirea unei idei generale despre responsabilitățile și complexitatea muncii diferitelor promoții de sociologi.

Studiul, în forma sa completă, precum și chestionarul administrat sunt disponibile public, online, pe site-ul proiectului, <http://sociolog-pe-piata-muncii.ro>. Datele brute nu sunt disponibile online.

3.5 Absolvenții recentți de învățământ superior și integrarea lor pe piața muncii - Proiectul DOCIS - ACPART (2010)

În perioada noiembrie 2008 - octombrie 2011, Agenția Națională pentru Calificări din Învățământul Superior și Parteneriat cu Mediul Economic și Social (ACPART) a implementat un proiect ce viza ”modernizarea sistemului de calificări din sistemul de învățământ superior, compatibilizarea cu spațiul european și corelarea cu cerințele pieței muncii”. În cadrul acestui proiect, s-a derulat în anul 2010 un studiu național privind absolvenții de învățământ superior și integrarea lor pe piața muncii. Raportul de cercetare, publicat online, relevă unele aspecte interesante și importante, mai ales din perspectivă metodologică. Acest studiu rămâne însă unul de moment, nefiind urmat de cercetări similare ca anvergură sau obiective.

Raportul de cercetare „Absolvenți recentți de învățământ superior și integrarea lor pe piața muncii”, realizat de Bogdan Voicu, Claudiu Tufiș și Mălina Voicu, are ca obiectiv potrivit autorilor urmărirea „trajectoriilor pe care absolvenții le au pe piața muncii, tipul de munci pe care le prestează, legătura dintre activitatea profesională și cele studiate în facultate, atât din punct de vedere al nivelului de calificare necesar, cât și în ce privește domeniul de activitate și specializarea îngustă”. În acest context, întrebarea de cercetare pe care studiul și-o propune a fost „Ce se petrece cu absolvenții după absolvire, în ce măsură folosesc pe piața

muncii achizițiile din facultate, sunt banii (publici și privați) cheltuiți în așa fel încât absolvenții să constituie o resursă umană care să pună în mișcare o economie de calitate?”. Spre deosebire de alte studii și analize prezentate în acest material, cercetarea realizată în cadrul proiectului DOCIS, produce, așadar, informații mai complexe, care își propun să releve mai multe aspecte, dincolo de destinația pe piața muncii a absolvenților de învățământ superior, sau gradul lor de satisfacție față de studiile urmate sau de utilitatea acestora.

Metodologia folosită în cadrul studiului a fost una complexă, care a combinat diferite metode și tehnici de investigație socială, începând cu etapa de construire a eșantionului și continuând cu instrumentele de cercetare folosite. Astfel, eșantionarea nu s-a realizat pe baza unei singure metode de eșantionare, ci prin combinarea mai multor metode, pentru a putea fi realizat un eșantion cât mai reprezentativ. În final au fost colectate peste 5000 de chestionare valide, de la absolvenți de studii universitare de licență din promoțiile 2004 - 2008. Interesant de notat este faptul că, în acel moment, în anul 2009, informațiile primite de la universități cu privire la absolvenți s-au dovedit a fi prea puțin utile. Acest fapt, susținut și de alte cercetări derulate în aceeași perioadă care au vizat sistemul de învățământ superior, dovedește faptul că universitățile încă nu dețin sisteme eficiente de colectare, conservare și utilizare a datelor de bază privind studenții, implicit absolvenții, pe care îi școlarizau.

Studiul a investigat, în afară de absolvenți, și alte categorii relevante de actori, precum angajatorii și „recrutorii” (persoanele care lucrează în firme specializate care gestionează resursele umane). În ceea ce privește absolvenții însă este interesant faptul că, în ciuda ratei relativ mari de răspuns, aproximativ 25%, în condițiile în care metoda principală de interviu a fost cea a interviului telefonic asistat, rezultatele obținute sunt mai puțin relevante la nivel de programe de studii. Astfel, pentru majoritatea specializărilor investigate (124), potrivit autorilor studiului, se pot identifica cel mult „tendințe posibile” privind absolvenții, în cazul lor fiind înregistrate între 7 și 9 răspunsuri. Acest fapt este important și trebuie avut în vedere în construcția unei metodologii de urmărire a carierei absolvenților de învățământ superior. Datorită gradului foarte mare de fragmentare a „specializărilor”⁴ realizarea unui eșantion suficient de mare pentru a fi reprezentativ la nivel de programe de studii este extrem de dificilă și costisitoare. De aceea, eșantionarea și implicit și relevanța unui astfel de studiu ar trebui să își propună obiective relativ mai puțin ambițioase, și să vizeze o clasificare mult mai restrânsă a domeniilor științifice de specializare universitară.

Dimensiunile analizate în cadrul raportului de cercetare au fost: poziția absolvenților recentți pe piața muncii, locul de muncă actual, unde lucrează absolvenții și cine îi angajează, satisfacția cu viața și cu locul de muncă, motivația muncii, legătura *input - output*, ce se caută pe piața muncii și ce știu absolvenții, evaluarea globală a studiilor, formarea competențelor

⁴Amintim aici faptul că abia în anul 2011 prin ordin de ministru s-a realizat o reducere formală a specializărilor de licență, prin comasarea celor existente în cadrul domeniilor de ierarhizare, reușindu-se astfel o compactare semnificativă, de la 325 câte sunt menționate în raportul DOCIS, la 56 de domenii de ierarhizare.

necesare pe piața muncii, cerere și ofertă pe piața muncii, formarea continuă și formularea unor predicții privind piața muncii. Aceste dimensiuni sunt analizate cantitativ, pe baza datelor colectate prin chestionare, cât și calitativ, pe baza interviurilor de grup realizate cu persoane care lucrează în domeniul managementului de resurse umane.

Datele colectate au fost în principal date cantitative, referitoare la dimensiuni obiective, precum anul absolvirii, specializarea obținută în urma absolvirii programului de studii, locul de muncă actual la momentul studiului, precum și date referitoare la percepții personale legate de calitatea studiilor urmate sau relevanța abilităților și competențelor dobândite pentru locul de muncă ocupat. Nivelul de reprezentativitate și relevanță a analizelor la nivel de programe de studii este variabil, de la "rezultate certe" care permit realizarea unor inferențe statistice, la "informație redusă", în funcție în principal de numărul răspunsurilor primite. În ceea ce privește reprezentativitatea la nivel "național", informațiile colectate pot fi considerate reprezentative, datorită volumului mare al eșantionului utilizat, pentru absolvenții din perioada 2004 - 2008, în general, cu rezerva că pentru fiecare an reprezentativitatea poate fi diferită în funcție de numărul răspunsurilor primite. Acest aspect nu este însă analizat metodologic de autorii studiului, nefiind unul dintre obiectivele eșantionului.

Rezultatele propriu-zise au fost se pare puțin valorificate și utilizate ulterior. În lipsa unor informații concrete legate de rezultatele proiectului DOCIS, ne putem mărgini să remarcăm numărul relativ mare de articole publicate în acea perioadă în mass-media referitoare la rezultatele studiului. Din perspectiva politicilor publice, nu am remarcat un impact semnificativ al studiului, rezultatele sale cu rol de diagnoză nefiind urmate de elaborarea unor proiecte de strategii, politici sau planuri strategice privind relevanța, conținuturile sau importanța educației primite pe parcursul învățământului universitar.

3.6. Inițiative ale universităților – Centrul de Consiliere și Orientare Profesională (CeCOP) – proiectul Observatorul Angajabilității Absolvenților de Studii Universitare din Cadru Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative.

Obiectul cercetării propuse și implementate de CeCOP a fost de a identifica parcursul profesional și inserția în câmpul muncii a absolvenților de studii universitare din cadrul SNSPA. Scopul studiului a constat în culegerea de date cantitative privind angajabilitatea absolvenților SNSPA în vederea stabilirii strategiilor de dezvoltare ale universității, atât la nivel instituțional, cât și în domeniile specializărilor oferite de către SNSPA. Totodată, studiul și-a propus să răspundă cerințelor ARACIS privind evaluarea asigurării calității programelor de studiu oferite de către SNSPA. Obiectivele de investigare au fost următoarele:

- conturarea traiectoriilor profesionale ale absolvenților pe parcursul efectuării studiilor universitare;

- realizarea de corelații între parcursul educațional, domeniul de specializare al absolvenților și procesul de inserție în câmpul muncii, respectiv domeniul de activitate prezent;
- oferirea de informații despre completarea studiilor prin activități de formare;
- furnizarea de informații despre modalitățile de intrare pe piața muncii preferate de către absolvenți și despre locul de muncă al acestora;
- importanța asocierii specializării deținute cu domeniul locului de muncă;
- realizarea de tipologii privind situația absolvenților neinserați în câmpul muncii.

Astfel, rezultatele cercetării aveau rolul de a formula sugestii și recomandări în vederea stabilirii strategiilor instituționale, dar și de a publica și disemina inter-instituțional articole de specialitate cu privire la tranziția universitate – piața muncii. Obiectivele au fost atât de natura practică, pragmatică, formularea de recomandări instituționale interne, cât și de natura academică.

Cercetarea s-a desfășurat sub forma unei anchete prin chestionar adresat absolvenților de învățământ de licență, respectiv a celor de master. Chestionarul a fost auto-administrat, fiind distribuit absolvenților în momentul în care aceștia se prezentau pentru eliberarea diplomei de absolvire. Culegerea datelor s-a realizat în aprilie – decembrie 2009 și a vizat absolvenții de studii universitare din 2008; interviuarea a avut astfel loc la 9 – 12 luni de la absolvire. Populația vizată a fost constituită din absolvenții de învățământ superior, ciclurile licență și masterat din anul 2008. Eșantionul propus a fost toată populația, în realitate însă au fost intervievați doar cei care s-au prezentat în perioada respectivă la biroul de eliberare a diplomelor.

Chestionarul utilizat în cercetare a conținut în majoritate întrebări închise (precodificate), cele deschise referindu-se la aspectele care pot fi codificate fără dificultate ulterior (reședință, studii, domeniul de activitate și datele de contact).

Urmărind logica traseului profesional al absolventului, chestionarul proiectat pentru cercetarea de teren a fost structurat în șase secțiuni, întrebările din cadrul acestora variind în funcție de tipul de respondent căruia îi este adresat – absolvent de studii universitare de licență, respectiv absolvent al ciclului de studii universitare de masterat.

Secțiunile și întrebările corespunzătoare acestora sunt structurate astfel:

- A. date socio-demografice** (anul nașterii; sexul; localitatea de reședință anterioară și ulterioară efectuării studiilor, cât și tipul localității);
- B. parcursul studiilor** (informații despre studiile universitare de licență – anul și luna începerii și absolvirii studiilor, facultatea, respectiv specializarea și forma studiilor efectuate; statutul privind inserția în câmpul muncii și, eventual, forma de angajare, în timpul studiilor de licență; urmarea altor cursuri universitare în paralel cu cele din cadrul SNSPA);

- C. **educație și formare ulterioară** (informații despre frecventarea altor forme de studii universitare; informații despre educația ulterioară absolvirii programului din SNSPA - anul și luna începerii și absolvirii studiilor, specializarea, respectiv titlul obținut și forma studiilor efectuate; informații despre urmarea de cursuri suplimentare);
- D. **cariera după absolvire** (numărul de locuri de muncă; informații despre căutarea locului de muncă, tipul de contract de muncă și modalități de găsire a primului loc de muncă);
- E. **insertia și activitatea curentă** (informații despre statul actual privind insertia în câmpul muncii, în cazul respondenților neangajați, motivul statutului de neangajat; informații despre locul de muncă actual, domeniul, tipul instituției și condițiile salariale; percepția asupra utilizării la locul de muncă actual a cunoștințelor și abilităților acumulate pe parcursul studiilor; percepția referitoare la așteptările angajatorului față de completarea studiilor; percepția referitoare la tipul de studii cel mai adecvat pentru respondent);
- F. **date de contact** (secțiune opțională, în care respondentul își dă acordul pentru participarea în viitoare cercetări în calitate de interviuat, furnizând în acest scop datele de contact – nume și prenume, adresa, numere de telefon, adresa e-mail, blog sau pagina web, ce urmează a fi introduse într-o bază de date separată, pentru a beneficia de confidențialitate).

Prelucrarea datelor a constat în realizarea unor statistici descriptive, tabele de frecvență în cea mai mare parte. Datele însă nu sunt publice, iar cercetarea nu a fost repetată în anii următori.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Insertia profesională a absolvenților de învățământ superior este o temă care preocupă din ce în ce mai mult actorii instituționali implicați în domeniul educației universitare din Europa. Ratele relativ ridicate ale șomajului în rândul tinerilor înregistrate în majoritatea statelor europene, fac ca problema inserției profesionale a absolvenților să ocupe un loc important pe agenda politicilor în domeniul educației universitare.

Studiile de caz prezentate anterior arată faptul că există preocupări constante, fie ale universităților, fie ale guvernelor, fie ale unor organizații concentrate asupra cercetării în domeniul politicilor educaționale, de a colecta date statistice cu privire la parcursul profesional al absolvenților. Aceste preocupări variază de la demersuri comprehensive, cum este cazul Germaniei, voluntare, prin care sunt colectate date statistice privind parcursul educațional pre și post universitar, opinii și aprecieri subiective legate de calitatea studiilor absolvite, precum și parcursul profesional. În alte situații, demersurile de colectare de date sunt extrem de clar delimitate doar la anumite părți ale sistemului universitar și vizează exclusiv cuprinderea pe piața muncii a absolvenților. Acesta este cazul Franței, unde sunt analizate datele privind absolvenții acelor universități sau instituții educaționale de nivel terțiar care au ca misiune pregătirea profesională a absolvenților în vederea unei potențiale angajări viitoare.

În acest moment datele colectate și studiile realizate în baza acestora sunt mai degrabă interesante ca element de noutate, durata lor de realizare fiind încă prea scurtă pentru a putea realiza inferențe statistice relevante pentru durate mari de timp. Din acest motiv, majoritatea acestor studii nu sunt încă folosite în mod explicit drept suport pentru implementarea unor politici educaționale țintite în acest domeniu. Putem spune că ne aflăm într-o fază avansată de diagnoză a unei situații considerate „problematică” și că ne putem aștepta ca, pe termen scurt și mediu, statele care au început deja colectarea datelor și dețin serii de timp relevante și consistente să poată începe pilotarea unor politici de remediere a problemelor constatate.

În ceea ce privește studiile propriu-zise putem identifica unele elemente comune/similare. În primul rând, în mai toate statele unde se realizează colectarea datelor privind absolvenții sunt utilizate chestionare care surprind atât date obiective, factuale, legate de parcursul educațional și de cel profesional, precum și date subiective, de percepție, privind aprecierea utilității, a relevanței conținutului programului de studii pentru cariera ulterioară. În al doilea rând, remarcăm faptul că sunt preferate de obicei abordările comprehensive, la nivel de sistem, însă sunt evitate, pe cât posibil, elementele comparative între universități. Acest fapt se datorează irelevanței datelor privind absolvenții și angajarea acestora pentru calitatea unui anumit program de studii sau universități, datorită diferențelor specifice între diferite domenii de studii și domenii de activitate economică, precum și a imposibilității dezvoltării

unui sistem de corespondență clară între domeniile de studii și activitățile economice. În cele din urmă, merită menționat faptul că toate studiile analizate și inițiativele în acest domeniu reprezintă eforturi constante de cercetare științifică, derulate cu o periodicitate clară și bine stabilită de la început, în baza unor instrumente de cercetare stabile, al căror conținut nu se modifică de la o cercetare la alta în mod semnificativ. Acest fapt este foarte important pentru realizarea treptată a bazelor de date longitudinale care să permită studierea fenomenului în timp. Rata de angajare a unei cohorte de absolvenți, la un moment dat, nu este un indicator relevant, el fiind afectat de variabile exogene, care țin mai mult de evoluția sectorului economic. În schimb, analiza unor fenomene în timp și observarea acestuia de-a lungul mai multor cohorte de absolvenți reprezintă un potențial diagnostic care să ducă la elaborarea unor politici relevante privind parcursul post-universitate al absolvenților de învățământ superior.

În cadrul acestei analize, ne-am propus așadar să identificăm o serie de instrumente utilizate de universități, respectiv alți actori instituționali, pentru consultarea absolvenților și decelarea pattern-urilor de integrare a acestora pe piața muncii. Au fost analizate astfel metodologiile, dar și tipul și natura rezultatelor din cadrul unor proiecte anterioare de la nivel național și internațional (chestionare, metodologii de aplicare studii de monitorizare, aplicații pentru contactare și pentru realizare de analiză a datelor etc.). Documentul a urmărit, așadar, o cartografiere a analizelor întreprinse în ideea decelării unor aspecte/tendențe comune, validate în cercetări anterioare și care ar putea fi replicate, pe bază sistemică, la nivel național, în cadrul actualului proiect. De asemenea, ne-am propus să inventariem scopurile, obiectivele acestor cercetări, grupurile țintă cărora li s-au adresat concluziile, precum și anvergura rezultatelor și concluziilor formulate. Au fost în total analizate patru studii internaționale, precum și șase studii naționale care au vizat populații de absolvenți de învățământ superior și modul de integrare a acestora pe piața muncii. Pe baza unei grile de analiză conținut am elaborat o serie inductivă de categorii vizând dimensiuni ale cercetărilor anterioare. De asemenea, am inventariat obiectivele studiilor anterioare, precum și populațiile de referință pentru care au fost formulate concluziile.

Tabelul 8. Sinteza a proiectelor/inițiativelor internaționale prezentate

Cercetare	<i>Destinations of Leavers from Higher Education – UK</i>	<i>Rata inserției profesionale a licențiaților - Franța</i>	<i>Proiectul de cooperare pentru studierea absolvenților (KOAB) - Germania</i>	<i>TRACKIT - Metastudiu Asociația Universităților Europene</i>
Obiective	Urmărirea integrării absolvenților pe piața muncii sau alte tipuri de carieră alese de aceștia	Evaluarea calitativă a inserției profesionale a absolvenților programelor de studii din filiera "profesională"	Colectarea de date empirice privind parcursul profesional al absolvenților programelor de studii universitare	Sinteza instrumentelor de urmărire a parcursului profesional și/sau educațional al absolvenților de învățământ universitar din țările membre EUA.
Populația de referință	Absolvenții de studii universitare din 1994/1995 până în prezent	Absolvenții programelor de studii universitare de tip "profesional", începând cu promoția 2008	Absolvenți începând cu promoția 2007.	Cercetări/studii/analize la nivel național privind situația absolvenților de învățământ superior
Educație preuniversitară	✓		✓	
Motivația înscrierii la universitate			□	
Motivația alegerii domeniului			□	
Evaluarea calității programului de studii de referință			□	
Alte studii universitare urmate	□		✓	
Alte forme de educație și formare profesională	□		✓	
Evaluarea serviciilor de	□		□	

orientare profesională				
Autoevaluarea competențelor	☐	☐	☐	
Necesitatea competențelor (profesionale și transversale)	☐	☐	☐	
Comportamentul din timpul studiilor, participarea la cursuri și stagii de practică			✓	
Utilitatea specializării dobândite	✓			
Utilitatea cursurilor pentru viața profesională	✓			
Strategii privind căutarea unui loc de muncă după absolvire	☐	✓	✓	
Cariera profesională	✓	✓	✓	
Date biografice	✓	✓	✓	
Evaluarea chestionarului			✓	

Tabelul 9. Sinteza a proiectelor/inițiativelor naționale prezentate

Cercetare	<i>Absolvenți și piața muncii</i>	<i>Barometrul Calității Învățământului Superior din România</i>	<i>Adaptarea activă a educației universitare la cerințele pieței muncii</i>	<i>Sociolog pe piața muncii</i>	<i>Absolvenții recenți de învățământ superior și integrarea lor pe piața muncii</i>	<i>Observatorul Angajabilității Absolvenților de Studii Universitare din Cadrul SNSPA</i>
Obiective	Evaluarea integrării absolvenților pe piața muncii sau alte tipuri de carieră alese de aceștia	Evaluarea percepției calității sistemului de învățământ superior din România	Corelarea ofertei educaționale din patru domenii pilot cu cerințele de angajare și profilurile ocupaționale	Identificarea traiectoriilor profesionale ale absolvenților de sociologie din perioada 1990-2008	Urmărirea traiectoriilor pe care absolvenții le au pe piața muncii (evaluarea modului de valorificare a competențelor dobândite)	Identificarea parcursului profesional și a inserției în câmpul muncii a absolvenților de studii universitare din SNSPA
Populația de referință	Absolvenții de studii de licență din promoțiile 2005, 2009 respectiv 2006, 2010	Studentii și cadrele didactice din sistemul de învățământ superior din anii 2009, 2010, 2011	Absolvenți recenți de învățământ superior din patru domenii de studii universitare de licență: drept, IT, științele comunicării, inginerie mecanică	Absolvenții de programe de studii în domeniul sociologie din perioada 1990 - 2008	Absolvenți de studii universitare de licență din perioada 2004 - 2008	Absolvenții de studii universitare de licență din 2008
Educație preuniversitară	✓					
Motivația înscrierii la universitate			✓			
Motivația alegerii domeniului			✓			
Evaluarea calității programului de studii de referință	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Alte studii universitare urmate	✓			✓	✓	
Alte forme de						

educație și formare profesională	✓			✓	✓	
Evaluarea serviciilor de orientare profesională	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Autoevaluarea competențelor	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Necesitatea competențelor (profesionale și transversale)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Comportamentul din timpul studiilor, participarea la cursuri și stagii de practică		✓		✓		
Utilitatea specializării dobândite		✓		✓	✓	
Utilitatea cursurilor pentru viața profesională		✓		✓	✓	
Strategii privind căutarea unui loc de muncă după absolvire	✓			✓	✓	
Cariera profesională	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Date biografice	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Evaluarea chestionarului	✓					

În majoritatea celor șase cazuri de studii anterioare de tip *tracer*, obiectivele au vizat aspecte privind cariera profesională la anumite intervale de timp după absolvire: locurile de muncă la data interviului, locurile anterioare de muncă, nivelul de încadrare, veniturile, domeniul de activitate. Într-un caz, barometrul calității, obiectivele studiului au fost mai ample, anume de evaluare a calității sistemului de învățământ superior, ancheta în rândul absolvenților fiind o sub-componentă a unui eșantion mai mare vizând beneficiarii de învățământ superior, în special studenți. De asemenea, în cazul proiectului PHARE *Adaptarea activă a educației universitare la cerințele pieței muncii*, obiectivele au fost mai ambițioase, de corelare a ofertei educaționale din patru domenii pilot cu cerințele de angajare și profilurile ocupaționale; obiectivele au urmărit formularea de recomandări agenției de evaluare (ARACIS) pentru a fi incluse în criteriile și standardele de evaluare/acreditare ale comisiilor de specialitate. În ceea ce privește populațiile de referință, trei dintre studii au fost comprehensive, incluzând absolvenți de învățământ superior din toate promoțiile, din anumite perioade de referință, în general absolvenți de învățământ superior la un an după absolvire, însă studiul *Absolvent și piața muncii* a inclus și absolvenți la 5 ani după absolvire pentru a putea identifica pattern-ul ocupațional al absolvenților pe termen mediu. Alte trei studii au vizat absolvenți din anumite domenii, precum sociologie, științe politice, științe administrative, comunicare, inginerie. În două cazuri, *Absolvent și piața muncii*, respectiv *Barometrul Calității*, studiile au fost reluate cu intenția de a fi longitudinale, însă seria de date a fost limitată la doi, respectiv trei ani. Celelalte studii au fost realizate o singură dată; în cazul studiului *Sociolog pe piața muncii* deși a fost realizat o singură dată, design-ul a fost similar unui studiu longitudinal urmărind o serie de promoții de absolvenți între 1990 și 2008 (18 ani). Este însă o problemă sistemică la nivel național, lipsa unor studii longitudinale, cu metodologii similare care să culeagă date comparabile pentru toate specializările, pe perioade mai lungi de timp. Continuarea, în cadrul actualului proiect, și apoi instituționalizarea la nivel sistemic a unui studiu național de tip *tracer*, pe modelul studiului anterior *Absolvent pe piața muncii*, sunt în aceste condiții fundamentale pentru a asigura capacitatea decidenților instituționali, dar și la nivel sistemic, de a adopta politici bazate pe evidențe în învățământul superior, în managementul calificărilor, al programelor de studii, al instituțiilor de învățământ superior în general.

În ceea ce privește temele abordate de cercetările anterioare, categoriile de dimensiuni realizate prin analiză inductivă includ:

- aspecte privind educația preuniversitară a absolvenților, considerată a fi un input pentru învățământul superior;
- motivația înscrierii la universitate care poate constitui o variabilă independent în decelarea pattern-urilor de studiu, dar și a carierei profesionale urmărite de absolvenți;
- motivația alegerii domeniului de studii;

- evaluarea calității, atât la nivel global, cât și prin diverse dimensiuni, a programului de studii de referință (absolviți);
- evaluarea serviciilor de orientare profesională;
- alte studii universitare urmate;
- alte forme de educație și formare profesională;
- autoevaluarea competențelor;
- necesitatea competențelor (profesionale și transversale);
- comportamentul din timpul studiilor, participarea la cursuri și stagii de practică;
- utilitatea specializării dobândite;
- utilitatea cursurilor pentru viața profesională;
- strategii privind căutarea unui loc de muncă după absolvire;
- cariera profesională;
- date biografice;
- evaluarea chestionarului.

Incidența acestor dimensiuni în rândul studiilor analizate variază, însă fără excepție cariera profesională, autoevaluarea propriilor competențe la absolvire, necesitatea anumitor competențe pe piața muncii, precum și evaluarea serviciilor de orientare profesională, dar și evaluarea calității programului de studiu sunt abordate în toate cercetările fiind trunchiul comun al analizelor de acest tip investigate. Incluziunea altor dimensiuni depinde în mare măsură de obiectivele de cercetare, de necesitatea controlării anumitor factori externi în testarea ipotezelor (de pildă a formelor anterioare de educație sau formare profesională sau a celor parcurse după absolvire). Structura chestionarelor este de obicei foarte complexă tocmai datorită necesității controlării unui număr important de variabile în stabilirea de predicții cu privire la comportamentul anumitor tipuri de absolvenți pe piața muncii. Experiența anterioară ne arată însă că unele dimensiuni, respectiv unii itemi din chestionare au produs date valide, în timp ce alții au fost mai puțin productivi. Dincolo de inventarierea generală a tipurilor de date și a dimensiunilor vizate de fiecare cercetare, este important ca, în cazul studiului *Absolvent și piața muncii* pe care ne propunem să-l continuăm în actualul proiect, să facem o analiză metodologică mai amănunțită a răspunsurilor generate de fiecare item în parte. Astfel, analiza teoretică realizată în acest studiu ar fi completată cu o analiză metodologică ce ne-ar facilita formularea de recomandări cu privire la designul cercetării pe care ne-o propunem, structura chestionarului, dimensiunile și itemii ce vor fi incluși în cercetare.